

Kako knjižničari pomažu djeci i mladima u svijetu novih medija

Mrvčić, Lorena

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:608686>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the University of Rijeka, Faculty of Humanities and Social Sciences - FHSSRI Repository](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Lorena Mrvčić

Kako knjižničari pomažu djeci i mladima u svijetu novih medija

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2017.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Odsjek za kroatistiku

Lorena Mrvčić

Matični broj: 20144

**Kako knjižničari pomažu djeci i mladima u svijetu novih medija
(DIPLOMSKI RAD)**

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost – smjer knjižničarstvo

Mentor: prof. dr. Adriana Car- Mihec, prof. Verena Tibljaš

Rijeka, 5. veljače 2017.

SADRŽAJ

1. Uvod	1
2. Kako je napredak tehnologije utjecao na knjižnice	2
2. 1. Informatička i informacijska pismenost.....	3
2. 2. Facebook fenomen i njegov utjecaj na mlade.....	5
2. 3. Knjižnice na Facebooku i online.....	11
3. Djeca i mladi u svijetu novih medija.....	20
3.1. Čitanje od malih nogu	20
3. 2. Zašto nam je potrebna lektira u školi	25
3. 3. Baby boom generacija te X, Y i Z generacije	28
3. 4. Utjecaj medija na život djece i mladih.....	31
4. Uloga knjižničara u edukaciji djece i mladih na internetu.....	33
4. 1. Sigurnost djece i mladih na internetu.....	38
4. 2. Navigacija informacijama korisnima djeci i mladima	40
4. 2. 1. Za školu.....	43
4. 2. 2. Za život (informacije o zdravlju, prehrani, spolnosti...)	44
4. 2. 3. Za zabavu	45
4. 3. Mrežne stranice za djecu i mlade	46
4. 3. 1. Razlikovne karakteristike u odnosu na stranice za odrasle	48
4. 3. 2. Primjeri dobre prakse (domaći i strani)	51
Zaključak	60
Sažetak.....	62
Ključne riječi	63

LITERATURA	64

1. Uvod

Napredak tehnologije utjecao je na sve sfere ljudskoga života, kako u društvenom, gospodarskom, političkom, ekonomskom, tako i u psihološkome smislu. Naime, komunikacija putem društvenih mreža, mobitela i računala, osvojila je mnoge ljude, naročito djecu i mlade te uvelike promijenila njihov način razmišljanja, socijalnu interakciju, ukratko cijeli život.

Osim na čovjeka, napredak tehnologije utjecao je i na knjižnice koje se nerijetko predstavljaju korisnicima i putem interneta na svojim mrežnim ili Facebook stranicama.

Cilj rada je prikazati kako knjižničari pomažu djeci i mladima u odabiru kvalitetnih mrežnih stranica, kako izraditi dobre mrežne stranice za djecu i mlade, zaštititi ih od loših i štetnih mjesta na internetu, pomoći im da čitanjem (funkcionalnim i onim iz užitka) spoznaju sebe, stvore nove svjetove te nauče štošta o svijetu oko sebe.

U radu će također biti riječi što je sve prethodilo današnjoj suvremenoj situaciji temeljenoj na tehnološkim i komunikacijskim dostignućima, što je te koliko je važna informacijska pismenost i cjeloživotno učenje, kako je društvena mreža Facebook utjecala na mlade, koje su prednosti, a koji nedostaci mreže, koliko je važno čitanje u djetinjstvu, zašto je potrebno mijenjati lektirne naslove, zašto je lektira potrebna u školama te kako izgleda podjela generacija prema tehnološkome napretku.

Na kraju rada iznijet ćemo prijedloge dobrih mrežnih stranica za djecu i mlade domaće i strane produkcije.

2. Kako je napredak tehnologije utjecao na knjižnice

Nagli razvoj tehnologije sredinom 20. st., omogućio je nove načine stvaranja, korištenja i traženja informacija.¹ Poznato je da su knjižnice, prema knjižničnom poslovanju i knjižničnoj građi, bile papirne, automatizirane i elektroničke.² Knjižnice se počinju koristiti prvim online sustavima 1970-ih, online katalogi postaju dostupni na internetu 1980-ih, dok se 1990-ih, razvojem interneta, uvelike proširuju mogućnosti knjižnica.³ Projekt „Pitajte knjižničare“ započinje tek 2004. god., dok je u svijetu on na snazi već 1990-ih godina. Katalog može biti na listićima (neke škole u Hrvatskoj ga i danas koriste) ili može biti online katalog koji omogućuje online pretraživanje izvora.

Moguća je (i česta) digitalizacija knjiga, prilikom koje se izvori pohranjuju u računalni sustav. S obzirom na pristup informacijama, knjižnice možemo podijeliti na tradicionalne, digitalne i hibridne. Tradicionalne knjižnice imaju tiskani fond, automatizirano poslovanje te online kataloge. Digitalne knjižnice fond i usluge pružaju u elektroničkom obliku, dok hibridne knjižnice imaju tradicionalnu i elektronički spremljenu građu.⁴

Uvođenjem novih tehnologija, knjižnica, osim svojih osnovnih funkcija, dobiva i novu ulogu: postaje virtualno središte korisnika. Primjerice, narodne

¹ Usp. Stropnik, Alka, *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2013., str. 23.

² O načinu poslovanja i knjižničnoj građi, pisao je Michael Buckland u svojem radu *Preoblikovanje knjižničnih službi i usluga*. On razlikuje tri vrste knjižnica: papirnu knjižnicu čije je poslovanje provedeno na papiru (papirni katalogi), a knjižničnu građu čine knjige i ostale publikacije na papiru. Automatizirana knjižnica se, prema Bucklandu, javlja pojavom tehnologije. Shodno tome se poslovanje knjižnica provodi na računalu, dok je građa i dalje papirna. Napretkom računalne tehnologije, neke knjižnice (uglavnom se radi o knjižnicama u svijetu) postaju elektroničke, gdje je i poslovanje i građa elektronička. One su digitalizirale knjige te su one dostupne korisnicima putem njihovih osobnih računala.

³ Stropnik, Alka, nav. dj., str. 23.

⁴ Isto, str. 24.

knjižnice u SAD-u pružaju pomoć pri izradi domaće zadaće. Knjižničar i korisnici počinju komunicirati slanjem elektroničke pošte. Online usluge moguće je koristiti neovisno o radnom vremenu knjižnice, nisu mjesno ni vremenski ograničene te ih to čini veoma pozitivnim za korisnikove zahtjeve.

2. 1. Informatička i informacijska pismenost

Nekada je pojam pismenosti imao uže značenje – *znati čitati, pisati i računati*. Danas je taj pojam znatno proširio opseg značenja, pa tako postoje informatička, informacijska, multimedijalna, medijska, modalna i mnoge druge pismenosti. Stručnjaci ih često nazivaju „pismenostima 21. st.“, s obzirom da su se pojavile i diferencirale u novije doba.

Ponekad se značenje informatičke pismenosti zamjenjuje s informacijskom, ali one nisu iste. Informatika je znanost koja se bavi računalima i računalnom tehnologijom, shodno tome, informatička pismenost podrazumijeva znanja i vještine vezane uz računalo (softver, hardver i dr.). Informacija je obavijest ili činjenica o nečemu, dok informacijska pismenost obuhvaća sposobnosti, vještine i znanja kako doći do informacije te kako ju kritički valorizirati. Pojam informacijske pismenosti skovao je Paul G. Zurkowski 1974. god. On smatra da informacijski pismeni ljudi znaju informacijske izvore primijeniti u svome poslu. Kasnije su mnogi istraživači i znanstvenici proširivali prvotno značenje informacijske pismenosti. Američko knjižničarsko društvo dalo je njezinu najpoznatiju definiciju. Informacijska pismenost podrazumijeva da ljudi znaju kako učiti, organizirati svoje znanje te su spremni na cjeloživotno učenje, koje je danas preduvjet svakog posla i napredovanja u profesionalnom i poslovnom smislu. Cjeloživotno učenje se

definira kao aktivnost učenja tijekom života s ciljem unapređivanja znanja, vještina i sposobnosti unutar osobne, građanske, društvene te poslovne perspektive. Najjednostavnije rečeno, cjeloživotno učenje je učenje od rođenja do kraja života.

Preteča informacijske pismenosti je knjižnična pismenost. Ona se bavi vještinom korištenja knjižnicom i njezinim uslugama. Glavne uloge informacijske pismenosti su prepoznavanje problema, kritička procjena informacija i njezina primjena u rješavanju nekog problema. S druge strane, komponente informacijske pismenosti su pronalaženje, pristup, vrednovanje i korištenje informacije te vještine služenja novim tehnologijama.⁵

Koliko su važne informatička i informacijska pismenost u ovom razdoblju, govori činjenica da je gotovo nemoguće napraviti bilo što, nismo li pismeni u tom pogledu. Svaka prijava za posao traži barem osnovno informatičko znanje, većina poslova zahtijevaju znanje služenja računalom, dok je jedna od najvažnijih komponenata današnjice dobiti pravu informaciju i znati ju (is)koristiti.

Knjižničari mogu uvelike u tome pomoći djeci i mladima nudeći različite knjižnične programe i usluge koje potiču čitanje, pisanje, učenje, kreativnost i ostalo te ih mogu uputiti na dobre mrežne stranice koje će im pomoći u svladavanju nekog problema. Danas se u mladim ljudima javlja problem nepismenosti, koji je, kao što ćemo i vidjeti, uvelike posljedica komunikacije putem interneta, osobito društvenih mreža te svih vrsta komunikacije mobitelom.

⁵ Stropnik, Alka, nav. dj., str. 29.

2. 2. Facebook fenomen i njegov utjecaj na mlade

„Komunikacija je *sine qua non* suvremenog čovjeka.“

Paul Watzlawick

Kao što i poznati komunikolog smatra da je ljudskoj prirodi svojstveno druženje te djelovanje u društvu, sa sigurnošću možemo reći da je ono danas evoluiralo i proširilo svoj doseg na društvene mreže kao najpoznatiji oblik komunikacije. Napredak tehnologije, svakodnevno prisustvo medija u čovjekovu životu, dovelo je do nove pojave komuniciranja. Isprva su to bile mrežne stranice koje su nudile da korisnik odabere nadimak i počne se dopisivati, najčešće s nepoznatom osobom, no s vremenom se razvila sofisticiranija društvena mreža koja je osvojila svijet, Facebook. Samo ime joj govori da podržava slike, čime implicira multimediju te izražavanje misli, ne samo slikom, već i glazbom. Danas često govorimo o Facebooku, često posjećujemo tu najpopularniju društvenu stranicu koja nas, stvaranjem profila, infiltrira u svoj virtualni svijet. Tvorac spomenute mreže je Mark Zuckerberg, koji ju je stvorio dok je bio student na drugoj godini računarstva na Harvardu. Njegova prvotna funkcija (mreža je tek kasnije dobila naziv pod kojim je mi danas znamo) bila je olakšavanje izbora kolegija američkim studentima na njegovom Sveučilištu. Kako je popularnost rasla, Zuckerberg i ostali suradnici su dopustili proširivanje korisnika koji se mogu koristiti društvenom mrežom. Istovremeno je mreža proširivala svoje mogućnosti te je nastao Facebook koji se i danas mijenja i revidira. Njegova popularnost i broj korisnika nadmašila je Google, YouTube, MySpace, Twiter i ostale društvene mreže i mrežne portale.

Kao što svaki entitet ima prednosti i nedostatke, tako su pozitivne strane Facebooka prilagodljivost sučelja, koja rezultira dostupnosti društvene mreže

putem računala, tableta i mobitela, pristup je besplatan, prenosi obavijesti na brz i pristupačan način, olakšava komunikaciju prostorno udaljenih korisnika, dozvoljava spomenuto izražavanje slikama, videom i glazbom, omogućava marketing i trgovinu, praćenje raznih noviteta iz područja umjetnosti, društvenoga života, politike, kulture te brzo i jednostavno okupljanje (pri pozivima na prosvjede i raznim grupnim događanjima).

Međutim, psiholozi često govore o ovisnosti o toj najposjećenijoj društvenoj mreži i smatraju to velikim problemom. Također, spominju i efekt koji je popraćen stvaranjem tzv. *Face profila* kao stvaranjem imaginarne virtualne slike o sebi koja se ljudima predstavlja u najboljem svjetlu, otkrivajući samo one dobre strane života kako bi sebe predstavila kao aktera zanimljivog, svestranog i zabavnog korisnika koji jedino što radi jest uživanje u životu. Facebookom se stvara jedna iskrivljena slika stvarnosti. Jedan broj popularnoga časopisa *Sensa* imao je izvrstan članak o Facebooku. Članak se zove *Život za tuđi pogled*. U ovome radu iznijet ćemo nekoliko zaključaka koji su navedeni u tom časopisu. „Kako bi zadivili prijatelje na mreži, korisnici se prenamažu, razmeću svojom stvarnom ili glumljenom srećom, brižno paze na izgled, okidaju *selfieje* i vrebaju situacije koje se isplati snimiti za objavu na profilu. Istovremeno prate što objavljuju prijatelji i procjenjuju tko je ostavio bolji dojam. 'Uspoređivanje, zanimanje za druge i povoljna prezentacija samog sebe prirodne su za ljudsko ponašanje. Znamo da je i u životinjskom svijetu prezentacija bitna za preživljavanje i za održavanje vlastitog genetskog materijala, smatra (op. L. M.) psihologinja Petra Malešević. Društvene mreže preuzimaju od susreta uživo našu potrebu za usporedbom i prezentiranjem jer je u stvarnosti, uz brojne svakodnevne obaveze, teško održavati aktivan socijalni život.' Iz stalnog uspoređivanja s okolinom često niču razočaranje, anksioznost i depresija.“⁶

⁶ Vidi: *Sensa*, ur. Vrtar, Izabela, listopad 2014., br. 82, str. 44.

Iz navedenog je vidljivo da ljudi često nemaju vremena za održavanje svoga društvenoga života i zato im dobro dođe Facebook kako bi kontaktirali prijatelje, ali i uživali u stavljanju statusa, skupljanju tzv. „lajkova“ te osjećaju da su važni, da ih drugi prihvaćaju i vole, ne pitajući se, pritom, koliko u tome zapravo ima istine. Mnogi tako padnu i u depresiju, misleći da im je život loš i da ne vrijede. To je posebno svojstveno digitalnim urođenicima jer oni i ne poznaju život izvan Facebooka.

Znamo da je to društvena mreža koja funkcionira pomoću slika. Znamo da je slika jak medij i da vrijedi više od tisuću riječi. Riječi imaju sporednu ulogu jer vodeću preuzima slika. „Izazivanje zavisti jedna je od ključnih potreba onog dijela korisnika koji se bave uspoređivanjem i natjecanjem s prijateljima. Prema istraživanjima, trećina korisnika društvenih mreža objavljuje fotografije samo da bi im drugi zavidjeli. Korisnici društvenih mreža koji naginju samopromidžbi žele izgledati kao pobjednici pa se predstavljaju kao privlačni, omiljeni, uspješni i vrijedni divljenja, izrezujući ono što im ide u prilog. Zahvaljujući takvoj strategiji, koju stručnjaci zovu selektivno predstavljanje, profili na društvenoj mreži izgledaju kao zbirka najvećih hitova inače prosječnog glazbenika. Manipulirane ili izvađene iz konteksta, fotografije daju iskrivljenu sliku o korisniku koji ih objavljuje.“⁷ To djeluje na promatrača koji smatra da je njegov život loš, utječe na vlastitu vrijednost te i on počne stvarati fragmente uljepšane stvarnosti.

Osim vlastite promidžbe, korisnici pate i od sindroma praćenja drugih korisnika na mreži. Stvaraju od njih zvijezde i idole, no pravo pitanje koje si moramo postaviti, jest: tko smo mi kada nema publike?

⁷ Isto, str. 45.

Facebook spada u komunikacijski oblik *masovne komunikacije*.⁸ Nije slobodan medij jer nije dozvoljeno stavljati svakakav sadržaj. Postoje ograničenja i unutrašnja kontrola koja ne dozvoljava vrijeđanje, stavljanje uvredljivih slika i sl.

Autori Michael Kunczik i Astrid Zipfel koriste pojam eskapistička uporaba medija za korištenje medija da bi se pobjeglo iz stvarnosti. Pod tim se podrazumijeva kompenzacijsko korištenje medija kao posljedica relativne deprivacije odnosno frustracije uvjetovane osobnošću i/ili socijalnim strukturama. Mediji, doduše, pridonose uklanjanju povremenih depresija, ali sprečavaju rješavanje realnih problema koji upravo izazivaju eskapističko korištenje medija.⁹

Oni smatraju da mediji skreću pozornost s otupljujućeg posla i navode na opuštanje, zabavu i potrošnju te pritom stvaraju „lažne potrebe“¹⁰. Pritom mediji vladaju društvom i pojedincima.

Informacija počinje gubiti značenje, sve je više informacija, a sve manje značenja, smatra Baudrillard.

Prema teoriji komunikacijskoga približavanja, ljudi komuniciraju jer žele dobiti društvenu potvrdu onih koji slušaju, žele održati pozitivnim vlastiti društveni identitet, odnosno sliku koju drugi imaju o njima te žele postići

⁸ „Pod *masovnom komunikacijom* podrazumijevaju se svi komunikacijski oblici kod kojih se izjave javno prenose tehničkim distribucijskim sredstvima (medijima) indirektno (dakle, uz prostornu ili vremensku ili prostorno-vremensku distancu između partnera u komunikaciji) i jednostrano (dakle bez promjene uloga između onoga koji daje izjavu i onoga koji je prima) disperzivnoj publici (za razliku od nazočne publike).“ Vidi: Kunczik, Michael, Zipfel, Astrid, *Uvod u publicističku znanost i komunikologiju*, Zaklada Friedrich Ebert, Zagreb, 1998., str. 25.

⁹ Vidi: Kunczik, Michael, Zipfel, Astrid, nav. dj., str. 51.

¹⁰ Isto, str. 53.

uspješnu komunikaciju.¹¹ To je u potpunosti primjenjivo na Facebook. Osim što ljudi komuniciraju jer žele održati pozitivnu sliku koju drugi imaju o njima, na mrežama, ljudi tako žele održati i pozitivnu sliku o sebi jer, kolikogod nam se ponekad čini da nam je život loš, upravo ga slika koju smo stvorili svojim mrežnim profilom, čini ljepšim i uvjerava nas i druge da nam je život lijep. Naročito ako drugi to prepoznaju i „lajkaju“.

Često korisnici Facebooka ne znaju što odlučiti u nekome trenutku u svome životu te napišu pitanje na mrežu te odluče pomoću odgovora većine korisnika. To mogu biti nevažna pitanja, poput koji mobitel kupiti, ali i pitanja od velike važnosti, poput ostati li u vezi ili ne.

Neki od najvećih nedostataka Facebooka jesu izrada i zloupotreba lažnih profila te, sveprisutniji, govor mržnje. U oba slučaja, takav čin može biti poguban za djecu i mlade jer danas je teško kontrolirati internet i zaštititi svoje dijete, dok govor mržnje negativno djeluje na psihički razvoj pojedinca te također može završiti pogubno.

Mladim ljudima je danas najbitnije objaviti sve što se događa u njihovom životu (riječima ili uljepšanim slikama) na društvenu mrežu. Pritom je važna povratna informacija drugih ljudi (sviđa li im se slika/status osobe i(li) komentar na nju/njega) koja utječe pozitivno ili negativno na osobu koja je to postavila. Često se mladi teško nose s negativnim izjavama svojih Facebook prijatelja (upitno je jesu li u tom slučaju pravi prijatelji) te one dovode do loše vlastite percepcije, manjka ili gubitka samopouzdanja i samopoštovanja...

Nakon svega navedenog, pitamo se može li Facebook zamijeniti realni život, stvarne susrete i kave s ljudima? Jesu li Facebook prijatelji pravi prijatelji? Kako sve to utječe na djecu i mlade?

¹¹ Usp.: Čerepinko, Darijo, *Komunikologija: kratki pregled najvažnijih teorija, pojmova i principa*, Veleučilište u Varaždinu, Varaždin, 2012., str. 170.

Vrijeme provedeno na društvenoj mreži, konkretnije, Facebooku, moglo bi biti vrijeme provedeno čitajući knjigu. Poznate su sve dobrobiti knjige, navest ćemo ih kasnije u radu, ali dvije važnije, svakako su poticanje mašte te stvaranje pismenosti (obogaćivanje rječnika, pisanje pravopisno ispravnih riječi te pravilna upotreba funkcionalnih stilova).

Pisano izražavanje tinejđera često se svodi na skraćivanje misli, time i komunikacije sa svojim vršnjacima. Najčešće se na Facebooku pojavljuju izrazi poput; „lajk i napišem ti u inbox što mislim o tebi“, dijeljenje slike ili video spota te kratak komentar poput „hahaha“, tzv. *heštegovi* ili samo dodjeljivanje *emotikona*. Objavljivanje *selfija* obrađenih u *photoshopu*, *retrici*, *snapchatu* (format koji omogućava slikama dodavanje njuškica, ušiju, brkova ili nekih drugih dodataka) ili filteru koji je ugrađen u smartphone mobitele, za tinejđerke je imperativ bez kojeg društvena mreža ne može. Komentari prijateljica svode se na jednostavno i kratko; „slatkice“, „ljepotice“ i sl.

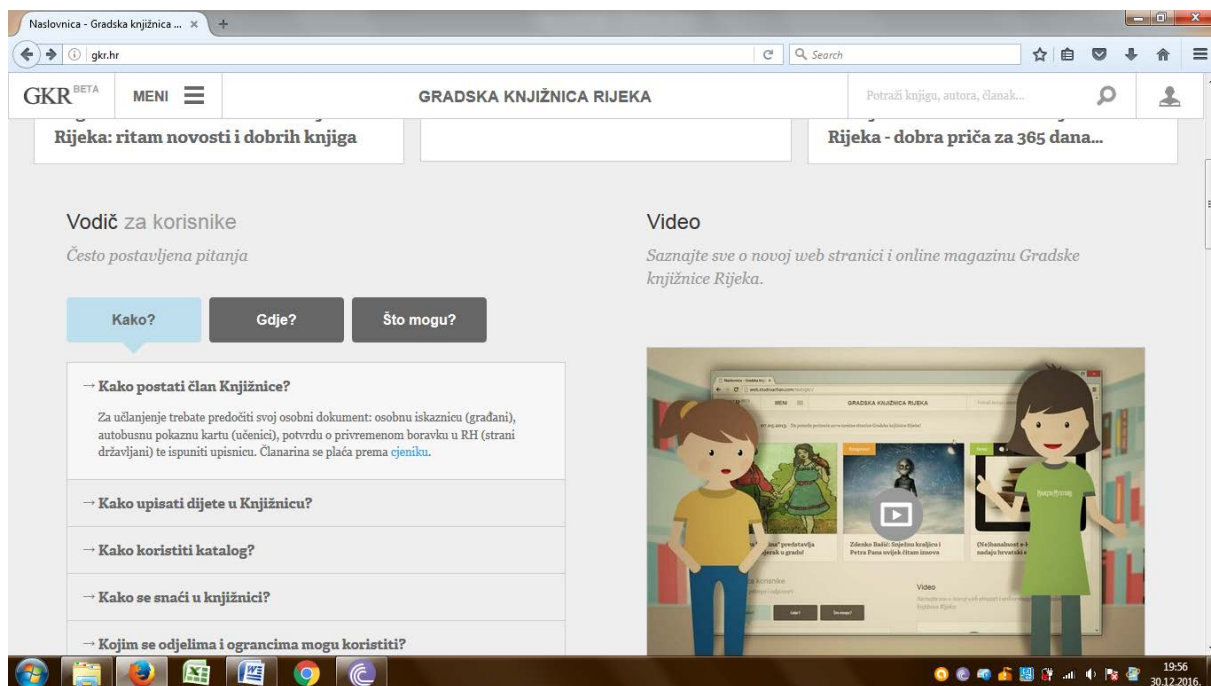
Kao što je brzina spajanja na internet, učitavanja nekih podataka na računalu ili mobitelu važna te je ujedno atribut današnjice, tako je i s komunikacijom među mladim generacijama. Ona je brza, kratka, jednostavna, izrečena slikom, emotikonom ili videom. Tinejđeri se međusobno razumiju, oni takvim načinom komunikacije međusobno jedan drugome kažu sve, bez dijakritičkih znakova (vidljiv utjecaj računala i mobitela) te prepuno gramatičkih, ostalih pravopisnih i stilskih pogrešaka.

2. 3. Knjižnice na Facebooku i online

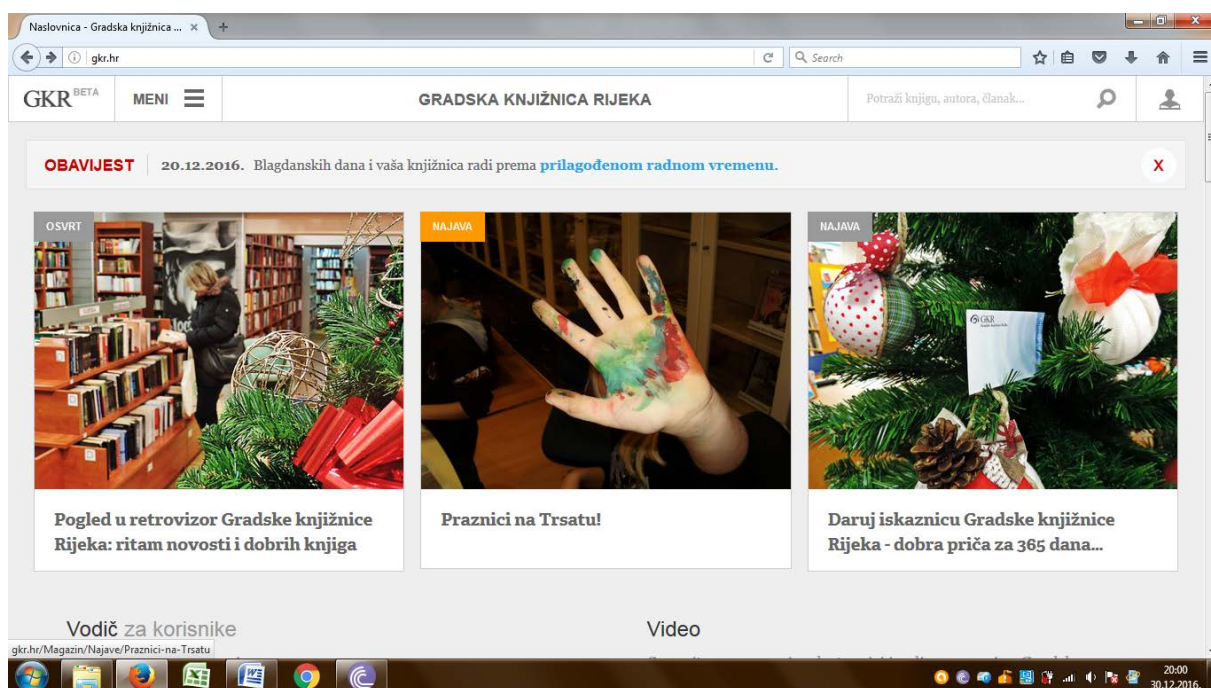
Upotreba online kataloga omogućava prelazak knjižnica iz papirnih u automatizirane. Prednosti online kataloga su višestruke: katalog nije mjesno lociran u fizički prostor knjižnice, korisnik ne ovisi o radnome vremenu knjižnice, moguće je dobiti mnogo više informacija o knjižnici i njenome knjižničnome fondu kada knjižnica nije papirna i dr. Da bismo vidjeli kako to izgleda u praksi, uzet ćemo primjer online stranice Gradske knjižnice Rijeka.

Gradska knjižnica Rijeka svoj internetski identitet njeguje već desetak godina, izradivši svoju prvu internetsku stranicu 2005. godine. Stranica je 2013. godine doživjela novo ruho, naime te godine izrađena je i predstavljena nova mrežna stranica Gradske knjižnice Rijeka uz *online* Magazin, digitalnu knjižnicu baštine Svevid i novi katalog. Stranica je multimedijalna, što znači da korisniku nudi informacije u obliku teksta, slike, zvuka i slike u pokretu (što možemo i vidjeti na *Slici 1* i *Slici 2*)¹².

¹² Slike 1, 2, 3, 4, 5, 6 i 7 preuzete su s mrežne stranice: www.gkr.hr (30. 12. 2016.)

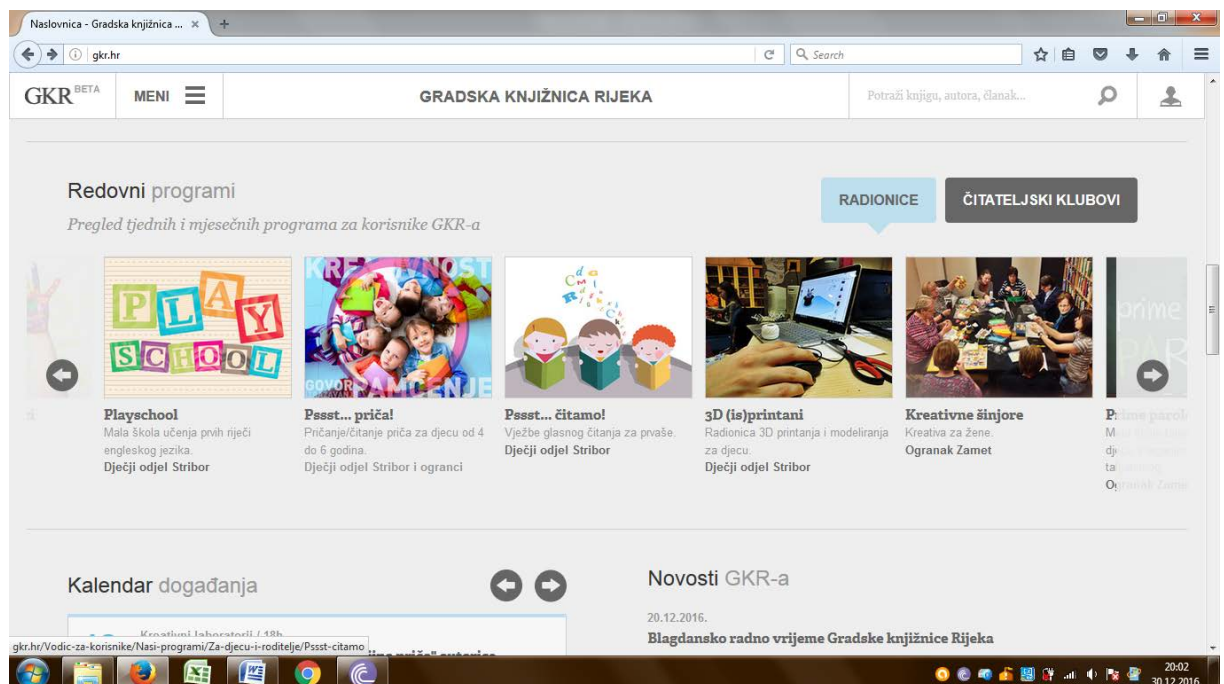
Slika 1

Slika 2

Osnovna je namjena ove stranice, kao i većine stranica drugih knjižnica, da na njoj korisnik može pretraživati katalog knjižnice i odlučiti o fizičkom

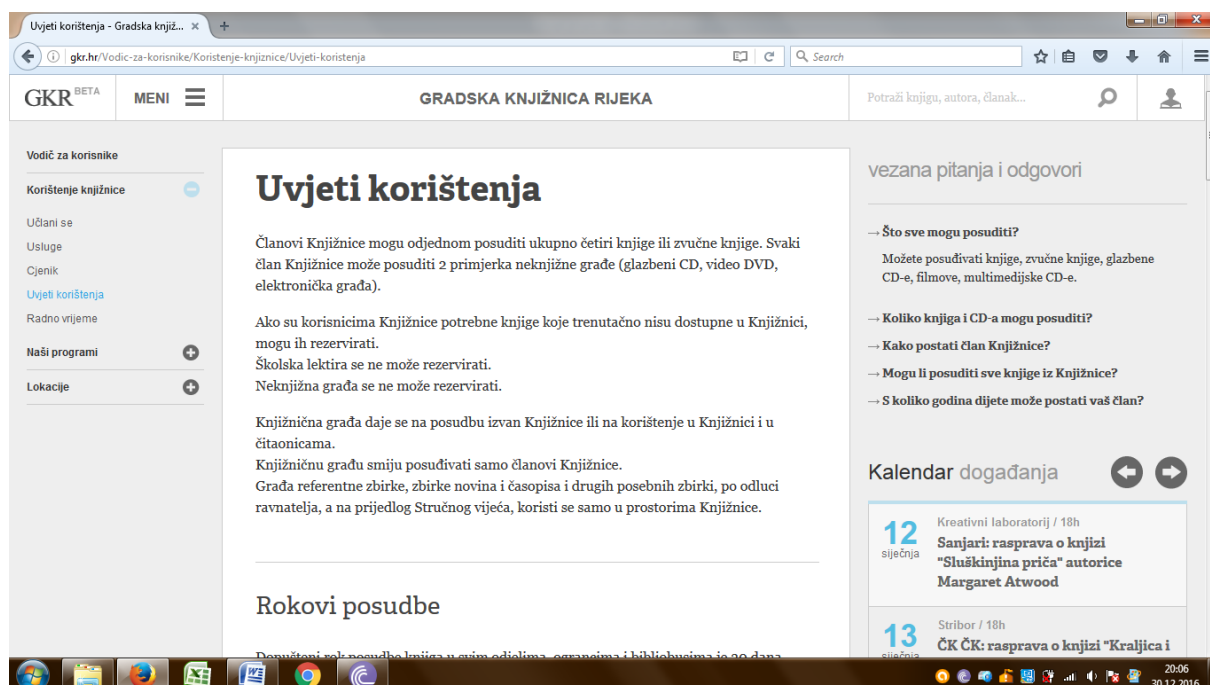
odlasku u knjižnicu. Osim te prvotne funkcije koju ispunjava, web stranica nudi informacije o tekućim događanjima, budućim tribinama, radionicama, akcijama, manifestacijama itd. Drugim riječima, sav „život“ knjižnice koji uključuje interakciju knjižnice i korisnika na svim razinama, od posudbe knjiga do organiziranja i provedbe različitih događanja, donosi internetska stranica Gradske knjižnice Rijeka. Osim informativnoga, stranica je i edukacijskog karaktera jer je usmjerena na komunikaciju s djecom, mladim čitateljima kao osjetljivom skupinom koja zahtijeva poseban tretman. Naime, knjižnica svoju ulogu medijatora između knjige i djece, svoju institucionalnu ulogu približavanja znanja i obrazovanja svojim korisnicima, posebice djeci i mladima, u ovome slučaju odigrava vrlo vješto koristeći pogodnosti interneta da kroz sliku, grafičke i tekstovne materijale, djecu zaintrigira za knjižnicu kao mjesto okupljanja, druženja i učenja (*Slika 3*).

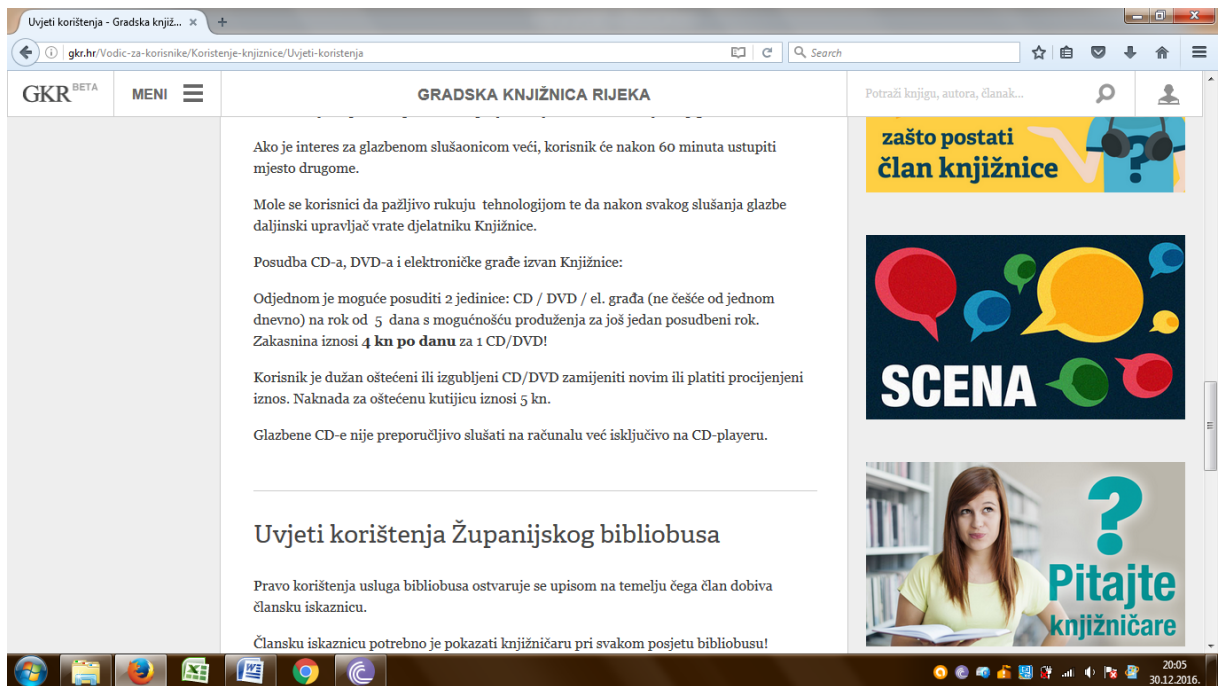
Slika 3

Edukacijski karakter stranice odnosi se na preporuku određenih naslova, educiranje o određenoj temi, usmjeravanje učenika i studenata tijekom pisanja seminara putem mehanizma „pitaj knjižničara“ itd. Riječka gradska knjižnica

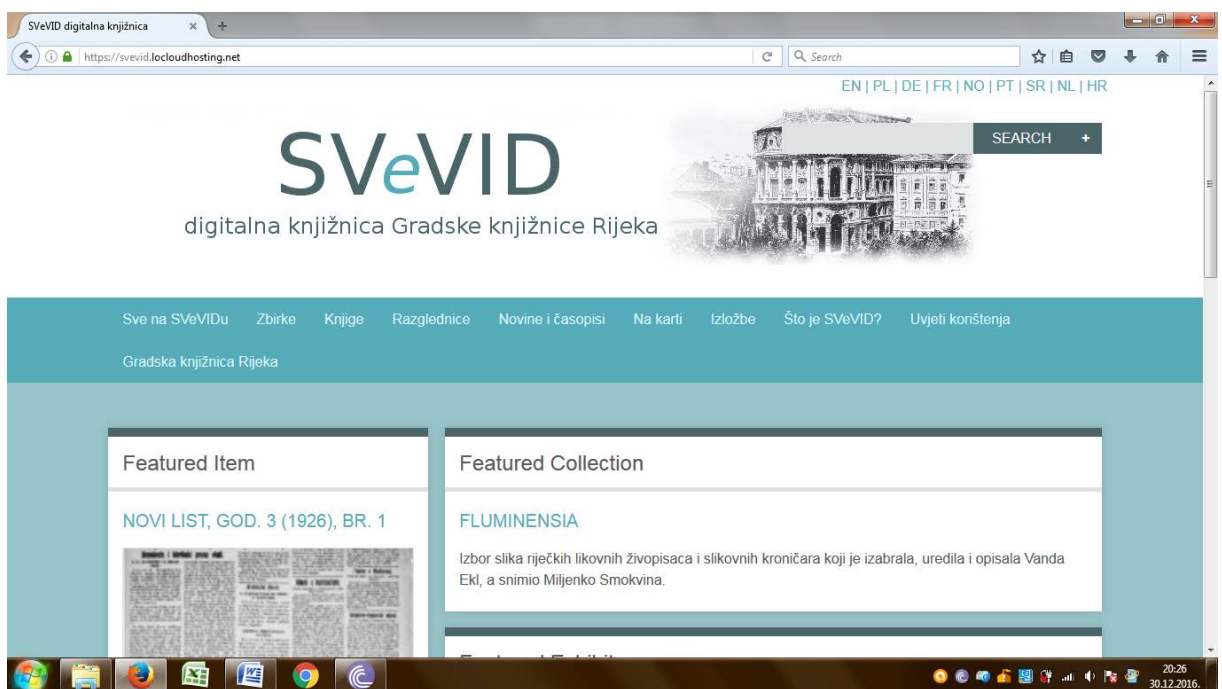
nudi sljedeće usluge: rezervaciju knjiga, međuknjižničnu posudbu, edukaciju, organizaciju programa, informiranje, čitaonicu, korištenje računala, printanje, samoučenje i ostale usluge. Na internetskoj stranici roditelji, djeca i ostali korisnici mogu pronaći sve relevantne informacije o samoj knjižnici, uvjetima njezina korištenja, načinima i vrstama posudbe (Slika 4 i Slika 5). Knjižnica nudi i digitaliziranu građu poveznicom na *link SveVid* (Slika 6). Korisnici mogu besplatno preuzeti građu nekih knjiga, pregledati stare fotografije, razglednice Rijeke, video i zvučne zapise i dr. Kreativci mogu slati svoje pisane radove koje knjižničari objavljuju u Magazinu knjižnice (Slika 7).

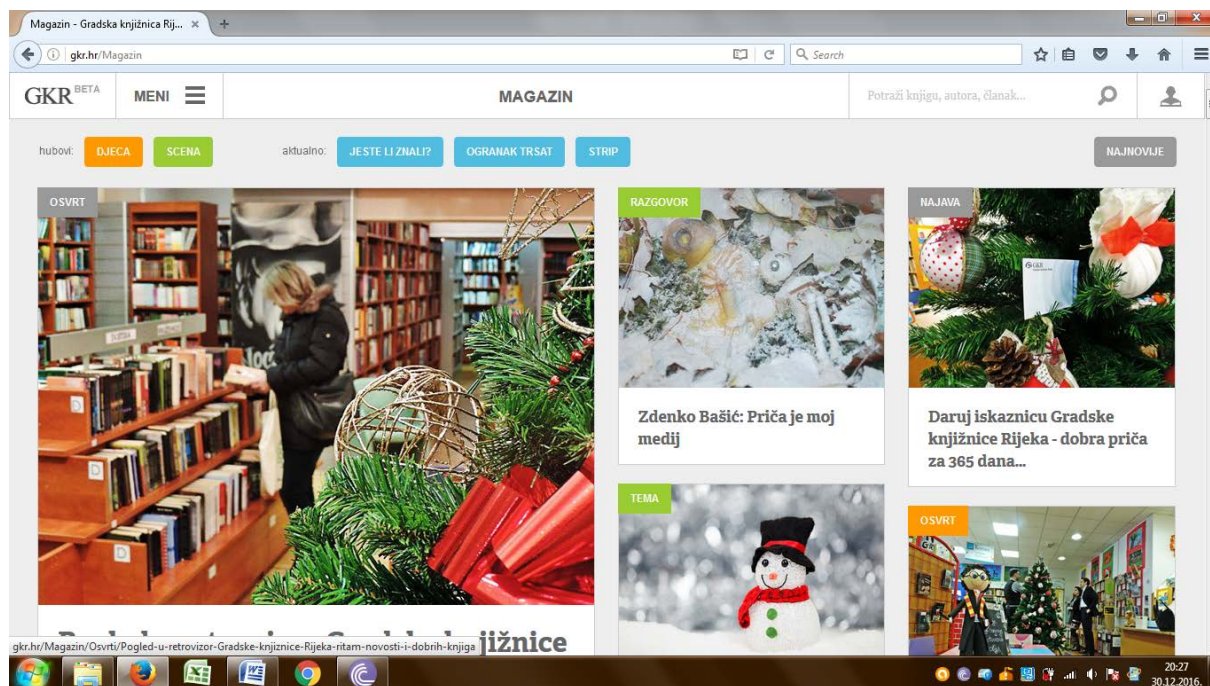
Slika 4

Slika 5

Slika 6

Slika 7

Osim uz pomoć svojih web stranica, knjižnice su *online* prisutne i na Facebooku, gdje knjižničari stvaraju mrežne stranice te putem njih prezentiraju knjižnične usluge i programe.

Prednosti online društvenih mreža kao sredstva komuniciranja su u brznoj, ekonomičnoj i efikasnoj distribuciji informacija širokom krugu posjetitelja, kao i mogućnost stalnog obogaćivanja i ispravka *online* informacija bez dodatnih troškova tiskanja, smatra Irides Zović.¹³ Knjižnica pomoću Facebooka može povećati broj posjeta, naročito mladih korisnika. On omogućava stvaranje zajednice lojalnih korisnika, povećava vidljivost knjižnice, omogućava praćenje razgovora o knjižnici, pozitivne i negativne percepcije korisnika o službama i

¹³ Usp. *Glas za Facebook: Društvene mreže kao medij komunikacije*, Zović, Irides, *Slobodan pristup informacijama: 12. okrugli stol*, ur. Barbarić, Ana, Mučnjak, Dorja, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2013., str. 75 i str. 76.

uslugama, mogućnost ciljanog marketinškog oglašavanja novih projekata te usluga knjižnice i dr.¹⁴

Facebook omogućava knjižnicama brojne sadržajne mogućnosti. Naime, **vijesti** omogućuju knjižnicama na Facebooku novosti u knjižničnom poslovanju, nadolazećim događajima i važnim datumima. Na tzv. **zidu**, virtualnoj površini se pišu obavijesti, dok registrirani članovi mogu dopisati različite komentare. Postavljanje **fotografija** personalizira korisnički profil. Fotografije se mogu komentirati te identificirati osobe na njima. Moguće je pisati **bilješke** u obliku bloga. **Događaji** omogućuju e-marketing te promociju kulturnih zbivanja. **Videozapisi** obogaćuju profil te ih je moguće podijeliti s drugima.¹⁵

Točan broj knjižnica u Hrvatskoj koje imaju otvoren Facebook profil ili stranicu na Facebooku ne može se sa sigurnošću odrediti, ali mnoge knjižnice okupljene su na stranici *Hrvatske knjižnice na Facebooku*. Rezultati ankete provedene 2012. god. pokazali su da 156 knjižnica u Hrvatskoj imaju otvorenu Facebook stranicu (istraživanje je provedeno u narodnim, školskim, visokoškolskim i specijalnim školama).

Na svojim profilima i stranicama, knjižnice objavljuju uglavnom tekstualne i slikovne sadržaje, rjeđe videozapise. Često komuniciraju sa svojim korisnicima, premda istraživanja pokazuju da neke knjižnice ne dobivaju povratne informacije svojih korisnika niti upite na svojim Facebook stranicama ili profilima.

Zapise na stranicama/profilima stvaraju djelatnici knjižnica. Često se to javlja kao problem jer knjižničari, uz svoj posao kojeg imaju, ne stignu redovito i ažurirati sve podatke na internetu. Sadržaj stranica često su informacije o radnome vremenu knjižnice i njezine službe, događanja u knjižnici i pozivi na

¹⁴ Isto, str. 76.

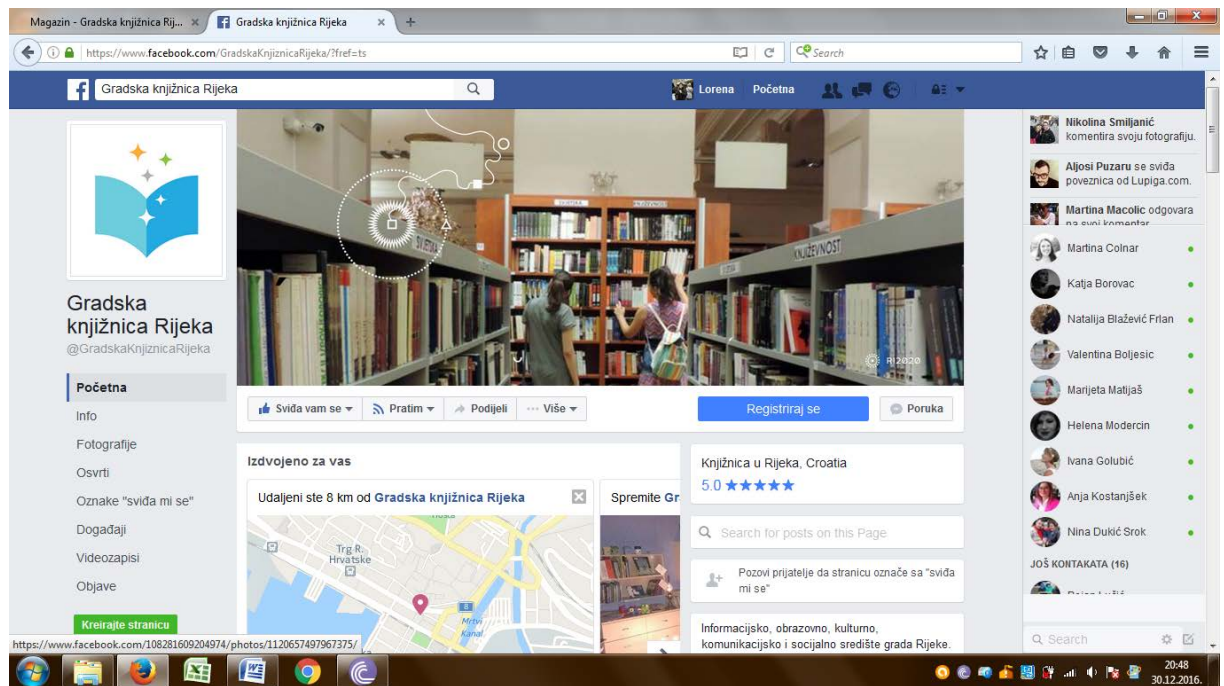
¹⁵ Isto, str. 76. i str. 77.

njih, promidžba knjižničnog fonda i zbirke knjižnice, vijesti iz kulture, knjižničarstva, informacijskih znanosti i svijeta. Veoma su važne obrazovna komponenta knjižničara te pravila pristojnog ponašanja na internetu, kako bi Facebook stranica knjižnice mogla dobro funkcionirati.

Knjižnice mogu Facebook stranice iskoristiti u svrhu marketinga za razne usluge koje nude, osobito za mlade korisnike, koji najčešće i jesu korisnici Facebooka.

Kao što Gradska knjižnica Rijeka ima svoju online stranicu, tako na internetu postoji i Facebook stranica gdje su dostupne sve najvažnije informacije o događanjima uz knjižnicu. Taj je sadržaj informativnog karaktera, a sadrži i internetsku poveznicu na samu službenu stranicu knjižnice. Facebook stranica je važna jer na ovoj društvenoj mreži približava knjižnicu i potencijalnim korisnicima knjižnice koji se nakon ovakvoga pristupa mogu odlučiti za učlanjenje u knjižnicu (na *Slici 8*¹⁶ prikazana je naslovnica Gradske knjižnice Rijeka na Facebook stranici).

¹⁶ Slika 8 preuzeta je s mrežne stranice <https://www.facebook.com> (30. 12. 2016.)

Slika 8

Prednosti mrežnih stranica knjižnica su što knjižnicu približavaju korisnicima u novom, neklasičnom, modernom ruhu jer kroz informatički, upravo multimedijalni identitet, uspijeva knjigu, čitanje i znanje apostrofirati kao važne čimbenike u kulturnom, znanstvenom, obrazovnom životu svakoga pojedinca, a ponajprije djece i mladih gdje čitanje i vještine vezane uz čitanje postaju visoko poželjne kao razvojno postignuće u njihovim formativnim razdobljima. Osim interaktivnog pristupa, najveća je prednost mrežne komunikacije zapravo kontakt i komunikacija s knjižničarima koji korisnicima pristup knjižnici maksimalno olakšavaju i čine ugodnim. Što se tiče nedostataka, mogao bi se navesti mali broj njih. Ono što internet ne može zamijeniti, to je neposredno iskustvo, upoznavanje i doživljaj knjižnice kao „zgrade“ u kojoj se nalaze knjige i ljudi koji se knjigama bave, radeći usluge svim korisnicima u korištenju knjižnične građe. Ono što je knjižnica u tradicionalnom smislu bila, tj. još uvijek jest, to je da odgaja i korisnike usmjerava u razvoju vlastitih interesa, što je nemoguće samo preko internetskih stranica, nego zahtijeva odgovorniji

pristup koji se temelji na neposrednoj, indirektnoj komunikaciji s korisnicima. Tek na taj način knjižnica ispunjava svoju cjelovitu ulogu.

3. Djeca i mladi u svijetu novih medija

3.1. Čitanje od malih nogu

Onaj tko nikada nije osjetio trnce zbog straha o sudbini svoga najdražeg junaka, tko nikada nije bio sretan zbog sretnoga svršetka neke knjige, tko nikada nije plakao, pa makar i u mraku, zbog smrti nekog dobrog lika, onaj tko ne zna što je ukočenost u leđima jer je predugo čitao u istom položaju, onaj tko ne zna da se čitati može i u kadi, zavaljen u toplu kupku, onaj tko ne zna kako boli glava kad se predugo zuri u stranice nekog pustolovnog romana, onaj tko ne zna da se u vrećama za čitanje jednostavno ne može čitati, taj se nikako ne može nazivati pravim, istinskim čitačem.¹⁷

Čitanje predstavlja sposobnost koja sadrži niz kognitivnih i socijalnih vještina kao što su izgovor napisanih riječi, identifikacija riječi i njihova značenja, te pridavanje značenja tekstu s namjerom da se dobije značenje iz teksta, a interakcija čitatelja s tekstom i čitateljskim kontekstom rezultira

¹⁷ Užitak čitanja: intelektualna razbibriga i/ili intelektualna potreba, dr. sc. Peti-Stantić, Anita, Stantić, Mirta, Čitanje – obaveza ili užitak, ur. Javor, Ranka, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2009., str. 8.

usvajanjem ili sjedinjenjem znanja, činjenica, informacija, mudrosti i iskustva, smatra autorica znanstvenog članka Ivanka Stričević.¹⁸

S čitanjem bi trebalo početi od ranoga djetinjstva kako bi se kasnije razvio čitateljski interes, obogaćivala jezična kultura i govorna kompetencija. Ono je vezano uz svladavanje jezika. Uz to, jedan od glavnih razloga čitanja je i obogaćivanje mašte. Već u obitelji, djeci treba čitati od najranije dobi, slikovnice, dječje pjesme, a kasnije dječje knjige. Na žalost, povijest nam svjedoči da sve do 1900. godine nisu stupili na snagu zakoni o dječjem radu. Djeca su radila u rudnicima, mnoga su se u tako teškim uvjetima razboljela i umrla. Otvaranjem škola te osnivanjem različitih udruženja za brigu o djeci, smanjuje se težak rad djece. Danas, kada postoji *Deklaracija o pravima djece*, djeca u siromašnim zemljama još uvijek rade u teškim uvjetima.

Od rođenja do druge godine, dijete doživljava svijet svojim osjetilima koja su na aktivnosti usmjerena na, uglavnom, neverbalan način. Odrasli dobivaju informacije od djece putem njihovih aktivnosti i ponašanja. Razdoblje od druge do pete godine obilježeno je početkom učenja jezika pa djeca verbalno i simbolički dijele značenje s okolinom. Dijete posjeduje sposobnost razumijevanja i reagiranja prema odraslima ako je tema povezana s njegovim iskustvom. Od šeste do dvanaeste godine, razvija se logičko razmišljanje. To razdoblje obilježavaju razvojne faze potrebe da se voli i biva voljenim, za pripadnošću, ostvarenjem, materijalnom, emotivnom i duhovnom sigurnošću te potreba za znanjem.¹⁹ U svim razvojnim fazama u djece prevladava potreba djetinjstva – igra te se upravo njome uči i zabavlja.

¹⁸ Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica: uloga knjižnica u poticanju funkcionalnog čitanja i čitanja iz užitka, dr. sc., Stričević, Ivanka, Čitanje – obaveza ili užitak, ur. Javor, Ranka, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2009., str. 42.

¹⁹ Higin, I., Sjuzan, *Javne biblioteke i službe za mlade*, Narodna biblioteka Srbije, Beograd, 2009., str. 31. i str. 32.

Početne slikovnice za djecu, za učenje slova, brojki, životinja i svega što ih neposredno okružuje, bojanke, pjesme i prve priče, služe kako bi se dijete putem igre naučilo te postupno upoznalo svijet oko sebe i stvorilo svijet u sebi.

Slikovnica je, prema riječima autora Milana Crnkovića i Dubravke Težak, *prva knjiga s kojom se dijete susreće*.²⁰ Njezina najveća prednost kod djece su likovno i jezično predstavljanje stvarnosti. Dijete ne mora učiti likovni jezik jer je on njemu imanentan, a jezični sloj se polako usvaja. Peter Čačko u znanstvenome radu o slikovnici²¹ razlikuje pet funkcija slikovnice. U **informacijsko – odgojnoj funkciji**, slikovnica pruža djetetu odgovor na mnoga pitanja i probleme kojih do tada nije bilo svjesno. Postupno se uči razvijati mišljenje kroz analizu, sintezu, usporedbu, uopćavanje i apstrakciju. Putem **spoznajne funkcije** dijete provjerava svoje spoznaje i znanja o stvarima, odnosima i pojavama. **Iskustvena funkcija** omogućava da dijete slikovnicom doživi iskustvo koje nema u neposrednoj okolini (npr. živeći u gradu o nekim seoskim životinjama). **Estetska funkcija** razvija osjećaj za ljepotu te izaziva emocije, dok **zabavna funkcija** slikovnice omogućava da se putem smijeha, igre i zabave uči.

Važnost slikovnica u dječjem svijetu vidljiva je u upoznavanju slušane i pisane riječi, obogaćivanju izražavanja te razvijanju zanimanja za knjigu.²² Poznate zvukove i riječi, djeca povezuju sa slikama, dok im slikovnice koje imaju ilustracije koje blisko oslikavaju riječi, poznate i predvide jezične obrasce, jasan, sažet i zanimljiv tijek priče, omogućuju da brže uče čitati te da zavole čitanje. Slikovnice i kratke priče koje se djeci, zbog svega navedenog, sviđaju,

²⁰ Usp. Crnković, Milan, Težak, Dubravka, *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početka do 1955. godine*, Znanje, Zagreb, 2002., str. 15.

²¹ *Slikovnica, njezina definicija i funkcije*, Čačko, Peter, *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik*, ur. Javor, Ranka, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000., str. 15.

²² *Sadržaj slikovnica kao prilog razvoju samopouzdanja u djece*, Halačev, Slavenka, *Kakva je knjiga slikovnica: zbornik*, , ur. Javor, Ranka, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2000., str. 79.

treba čitati iznova, koliko god to odraslima bilo čudno i nezanimljivo. Stručnjaci smatraju da je ispunjenje te želje *konvencionalna osnova dječje književnosti*.²³

Dječja poezija prati dijete od njegova rođenja pa do kraja djetinjstva. Počinje kao majčino uspavlivanje djeteta, preko igre pa do upoznavanja okoline i prirode. Dječja pjesma ima funkcije uspavlivanja, njome se stvara ritam, oponaša zvukove živih bića, pojava i predmeta želeći uspostaviti s njima kontakt, izražava osjećaje, simpatije i odbijanja, prisvajanja i obrane porugom, sudjeluje u igri, ona stvara igru te razvija taktilnu funkciju u djece. Zato se ona izgovara uz ljuljanje, njihanje, podizanje u zrak, dodirivanje dijelova tijela, koračanje, vrtnju, skakanje, ples i ostalo.²⁴ Iz svega navedenog, vidljivo je da dječje pjesme imaju važnu ulogu u životu djeteta. One su lako pamtljive te, zbog svoje ritmičnosti i jednostavnosti, brzo osvajaju djecu. Važne su jer djeca osjećaju ritam, mirise, okuse i dodire, koje pjesma sadrži u sebi, te potiču djecu na izvođenje vlastitih pokreta.

Dječja priča je *glavna i najobuhvatnija vrsta dječje književnosti*. Ona prati djecu od trenutka kad počinju usvajati jezični sustav i ne napušta ih do kraja djetinjstva (čak ni u posljednjem razdoblju kad su djeca zainteresirana za dublje poznavanje svijeta oko sebe i za pustolovine). Fantastično ili čarobno, kao bilo kakvo odstupanje od stvarnog, bitna je odrednica priče.²⁵

Zašto je priča toliko svojstvena dječjem svijetu? Zbog toga što djeca razmišljaju drugačije od odraslih. Nemaju još toliko iskustva o svijetu i oni ne shvaćaju razliku između sadašnjeg, prošlog i budućeg, odnose između vidljivog i nevidljivog i mnoge druge relacije. Ono čega u stvarnosti nema, njima je mnogo lakše prihvatiti bez ovih stečenih spoznaja s kojima će se kasnije susresti i usvojiti ih.

²³ Usp. Higinis, I., Sjuzan, nav. dj., str. 68.

²⁴ Usp. Crnković, Milan, Težak, Dubravka, nav. dj., str. 18.

²⁵ Isto, str. 21.

Za djetetov razvoj veoma je važna i bajka. Prema teoretičaru bajki, Brunu Bettelheimu, bajka je važna prenosnica u životu svakog djeteta jer mu pomaže shvatiti svijet oko sebe te psihološki teško premostive prepreke, dijete lakše prolazi čitajući bajke. Premda neki roditelji smatraju da je djeci bolje ne davati bajke koje sadrže nasilje, ipak mnogi znanstvenici i teoretičari smatraju da je bolje da se djeca što prije susretnu s njima jer će se kasnije lakše nositi s problemima koje život donosi. Kako bismo uvidjeli glavnu funkciju bajki, potrebno je prisjetiti se psihološkog pojma empatije i poistovjećivanja. Naime, empatija je jedan od najvažnijih aspekata koji se javlja pri čitanju djece (i mladih). Rječnik stranih riječi definira ju kao identifikaciju s drugim, uživljavanje u tuđe emocionalno stanje te uživljavanje u neko umjetničko djelo ili u neki prirodni događaj.²⁶ Poistovjećivanje, objašnjavanje negativnih pojava u bajci te donošenje moralnih odluka i suda, važno je za događaje u stvarnom životu. Bajke imaju navedene uloge, prepoznavanje dobra i zla, poistovjećivanje s dobrim likom te pobjeda dobra. Potonje ima terapijski i odgojni učinak jer sretan kraj donosi nadu da dobro uvijek pobjeđuje te uči dijete da je zlo loše. Djeca uče razlikovati dobro od lošeg izborom lika, time uče o posljedicama koje bi i njihove odluke u takvoj situaciji imale.

Prva stepenica pri čitanju od malih nogu, kreće s roditeljima koji djeci pjevaju uspavanke, dječje pjesme, čitaju bajke, kratke priče, dok drugi korak može (i mora) biti suradnja roditelja i knjižničara. Podsjetimo se kratko da su u povijesti žene, boreći se za svoja prava putem različitih organizacija, radile na stvaranju boljih škola te reguliranju spomenutog dječjeg rada. Time su utirale put obrazovnim i društvenim reformama, naročito radeći u knjižnicama za djecu. Danas, i žene i muškarci, rade u knjižnicama, dok surađujući s roditeljima potiču

²⁶ Anić, Vladimir, Goldstein, Ivo, *Rječnik stranih riječi*, Novi liber, Zagreb, 2004., str. 380.

djecu na čitanje. Knjižničnim programima²⁷ omogućuje se suradnja roditelja i knjižničara kako bi djeca zavoljela čitanje. Čitanje u djetinjstvu je iznimno važno jer doprinosi razumijevanju sebe i ljudi oko sebe. Zbog toga je potrebno osmisliti programe opismenjavanja, poticanja čitanja, razgovora o knjigama, igri pretvaranja koje pomažu djeci u praktičnim društvenim interakcijama, igre crtanja pomoću kojih se uči veza između uzroka i posljedice, igre pokreta tijelom koje pomažu usvajanju pojmova gore-dolje, lijevo-desno i dr.²⁸

Knjižničari, u radu s djecom, daju prednost zabavnom pristupu djelima. Pritom je od velike važnosti proces socijalizacije i asimilacije u grupu, koji će djeci, kada postanu adolescenti, omogućiti da ih grupa²⁹ bolje prihvati. Neke od najvažnijih osobina dječjih knjižničara su profesionalnost, altruizam, usađena društvenu odgovornost, osjećaj za pravdu, poštivanje i ljubav.³⁰

3. 2. Zašto nam je potrebna lektira u školi?

Tadaki Matsui je u svojem djelu *Budućnost zemlje* napisao: „Vjerujem da je najmoćnija podrška i jezgra snage za djecu vjerojatno sadržana u njihovom

²⁷ Primjerice, u Gradskoj knjižnici Rijeka osmišljeni su programi Pssst... priča!, Pssst... čitamo! u kojima su uključena djeca, dok su programi Knjiga 'mjesto dude i Slovo po slovo predavanja roditeljima o važnosti čitanja od najranije dobi te kako pomoći učenicima prvog razreda da svladaju čitanje.

²⁸ Higin, I., Sjuzan, nav. dj., str. 58.

²⁹ Misli se na najopćenitiji pojam grupe (razred, prijatelji i dr.).

³⁰ Higin, I., Sjuzan, nav. dj., str. 9.

doživljaju riječi i povjerenju u riječi.“³¹ Upravo doživljajem riječi i povjerenjem u riječi, započinje obrazovno putovanje, ističe Susan E. Higin.³²

Čitanjem, čitatelj oživljava imaginarne, zamišljene svjetove, koje je autor vidio dok je pisao djelo, čineći to na poseban i sebi svojstven način obogaćen vlastitim doživljajem svijeta. Neki od ciljeva čitanja su uživanje u tekstu, usvajanje razmišljanja, ideja, stjecanje informacija, opuštanje, obogaćivanje vlastitog rječnika, izražavanja, poticanje maštanja, stjecanje informacija, znanja, vještina i dr. Čitatelj uživa³³ u tekstu prihvaćajući ga kao svoj drugi svijet.³⁴ Ipak, ne uživa svatko u djelu te tada ono u njemu ne ostavlja nikakav dojam, bilo negativan ili pozitivan. Pitamo se zašto?

Jedan od uzroka negativnog stava i otpora spram čitanja, spomenut je u prethodnome poglavlju, a to je obiteljska okolina koja nije pružila potporu djetetu od samoga početka njegova razvoja i poticala ga na čitanje. Međutim, nije uvijek ni to razlog jer roditelji se mogu truditi na razne, izuzetno dobre načine, pa djeca ipak ne zavole čitati. Važniji razlog nečitanju stvara školska obaveza čitanja lektire.

Pravi i prvi problem lektire, kako ga naziva autorica znanstvenoga članka *Lektira po izboru učenika*, Lidija Dujić, je pisanje. Lektira potječe od latinske

³¹ Isto, str. 10.

³² Isto, str. 10.

³³ Ivanka Stričević razlikuje dvije vrste čitanja: čitanje iz užitka i funkcionalno čitanje (obuhvaća čitanje radi informiranja i stjecanja znanja). Te dvije vrste su povezane i nerazdvojive. Naime, osoba koja ne čita iz užitka, ne može čitanjem stjecati nova znanja. I obrnuto, osoba koja nije funkcionalno pismena, ne može uživati u čitanju. Uzevši to u obzir, narodne i školske knjižnice trebaju osigurati pristup građi koja pruža čitanje iz užitka i funkcionalno čitanje. Također, knjižničari trebaju pomoći mladim čitateljima usmjeravanjem ih na građu koja bi ih mogla zanimati. Usp. *Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica: uloga knjižnica u poticanju funkcionalnog čitanja i čitanja iz užitka*, dr. sc., Stričević, Ivanka, *Čitanje – obaveza ili užitak*, ur. Javor, Ranka, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2009., str. 42.

³⁴ *Užitak čitanja: intelektualna razbibriga i/ili intelektualna potreba*, dr. sc. Peti-Stantić, Anita, Stantić, Mirta, *Čitanje – obaveza ili užitak*, ur. Javor, Ranka, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2009., str. 6.

riječi legere što znači čitati. Tako se i sadržaj pojma lektira veže uz ono što se čita; čitano gradivo, štivo, dok pojam školska lektira ima značenje tekstova (čitavih djela ili ulomaka) koje učenici čitaju prema nastavnom planu.³⁵

Najveći problem lektire je pisanje na zastarjeli način (naslov djela, ime pisca, vrsta djela, bilješka o piscu, tema djela, fabula, ideja djela...) u bilježnice tvrdih korica, ukrašavajući listove crtežima likova iz djela. S obzirom na taj zastarjeli pristup lektiri koji se ponavlja iz mjeseca u mjesec, iz razreda u drugi razred, učenici lektiru prepisuju od starijih učenika ili s interneta, lektira im, na taj način, uništava užitak čitanja te tako postaju nečitači. Učitelji u školama su, kako bi provjerili jesu li učenici pročitali djelo i ocijenili ih, uveli izuzetno lošu metodu – univerzalne pisane ispite koji se temelje na faktografskim činjenicama, nevažnim za razumijevanje djela, razvijanjem kritičkoga razmišljanja, osjećaja za lijepo i svega ostalog što bi trebao biti cilj čitanja i sata lektire.

Prosvjetne reforme su napravile pomak što su neke lektirne naslove proglasile obaveznima, ostale izbornima te dodale suvremenija djela. Selekciju lektirnih naslova biraju učitelji prema školskoj knjižici koja ima dovoljan broj primjeraka za sve (ili većinu) učenika.

Međutim, navedeni pomaci nisu dostatni, lektiru je potrebno revidirati književno, likovno i metodički.³⁶ **Književna promjena** podrazumijeva redakturu tekstova na način da se isprave jezične pogreške u nekim izdanjima te da se stari tekst stilski približi mladim čitateljima, ne gubeći pritom izvorno značenje riječi. **Likovni izričaj** povezuje se i prati književni sadržaj na novi i drugačiji način od dosadašnjeg. **Metodička preoblika** donosi priručnik za

³⁵ Anić, Vladimir, Goldstein, Ivo, *Rječnik stranih riječi*, Novi liber, Zagreb, 2004., str. 784.

³⁶ *Lektira po izboru učenika*, dr. sc., Dujić, Lidija, *Čitanje – obaveza ili užitak*, ur. Javor, Ranka, Knjižnice grada Zagreba, Zagreb, 2009., str. 25., 26. i 27. Autorica je, u svome znanstvenome članku, istaknula problem zastarjele obrade lektire te prikazala kako je izdavačka kuća Profil, na nekim djelima, dala prijedlog kako se može bolje pristupiti obradi lektire s ciljem da djeca zavole, a ne zamrže čitanje.

učenike, učitelje i roditelje. U dijelu za učenike se modernijim pristupom (tablicama, mentalnim mapama, dijagramima, križaljka, fotokolažima) pomaže u razumijevanju teksta. Učitelji dobivaju mnoštvo podataka o djelu te prijedloga obrade lektire na satu, dok se roditeljima predlažu zanimljive igre, zajedničko čitanje i dr. što pomaže njihovom djetetu da zavoli djela i čitanje. Zašto je važno mijenjati način i pristup lektiri? Zato što trebamo ići ukorak s vremenom i uvažiti djecu koja su rođena u razdoblju izuzetnog napretka tehnologije te čiji način učenja i razmišljanja nije isti kao u generacija rođenih prije njih.

3. 3. Baby boom generacija te X, Y i Z generacije

Pojam mladih ljudi (ili mladež) stručnjaci različito definiraju. Psiholozi razlikuju adolescenciju (psihičko sazrijevanje) i pubertet kao tjelesno sazrijevanje pojedinca. Švicarski psiholog Jean Piaget izjednačava početak adolescencije s formalnim načinom razmišljanja (koje počinje s približno 11 godina), dok mnogi drugi psiholozi pomiču dobne granice mladenaštva, primjerice od 11 do 16, 18 do 21, čak od 12 do 25. Nedvojbeno je da razdoblje od dvanaeste do petnaeste godine života je tzv. vrijeme traženja, osoba nije dijete, a još uvijek nije ni odrasla. Termin *mladi* nema precizno postavljenje dobne granice, dok pojam *tinejdžeri* određuje osobe od 13 do 19 godina (pojam potječe od engleske riječi *teenager*, s obzirom da raspon od broja 13 do 19 u engleskom jeziku završava na *teen*, time su i osobe navedenih godina dobile naziv *tinejdžer*).

Prema IFLA-inim *Smjernicama za knjižnične usluge za mladež* iz 2009. godine³⁷, dobni okvir, za knjižnične usluge za mlade, uzima se između dvanaeste i osamnaeste godine. On se može proširiti na dob iznad osamnaest godina, ovisno o zemlji i kulturi u kojoj knjižnica djeluje. *Smjernice* naglašavaju koliko su se, od prvog izdanja iz 1996. do 2009. godine, dogodile promjene na području knjižničarstva, vezane uz internet i nove informacijsko-komunikacijske tehnologije. Svjesni činjenice da mladi najbrže usvajaju promjene, bilo je potrebno revidirati *Smjernice*.

Spomenuti razvoj novih tehnologija, utječe na kognitivni, društveni i emocionalni razvoj mladih.³⁸ Postoje zajedničke karakteristike generacija od sredine 20. stoljeća do danas. Stručnjaci govore o četiri generacije koje su nazvali *Baby boom generacijom*, *X generacijom* te *Y i Z generacijom*.

Baby boom generaciju čine osobe rođene nakon završetka Drugog svjetskog rata do 1964. godine. Oni se duže obrazuju zahvaljujući stabilnoj obitelji, odrastaju uz televiziju, društveno su orijentirani te slušaju rock and roll glazbu. Smatra se da su predani poslu i vjerni svojoj tvrtki cijeli radni vijek.³⁹

Za razliku od njih, pripadnici *X generacije*, rođeni su između 1965. i 1980. godine, odrastaju uz televiziju i osobna računala, često su djeca razvednih roditelja te slušaju punk i heavy metal glazbu. Zbog društvenih promjena, radna mjesta više nisu stalna. Važno je naglasiti da je ova generacija prva koja uviđa mogućnosti interneta.⁴⁰

Y generacija, *milenijska* ili *net generacija* odnosi se na osobe rođene između 1980. i 1994. godine. Njih obilježava internet, DVD player, DVD-i,

³⁷ Dajana Brunac, *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009, str. 135-142. <http://hrcak.srce.hr/82968>, (6. siječnja 2017.)

³⁸ Usp. Stropnik, Alka, nav. dj., str. 13.

³⁹ Isto, str. 13.

⁴⁰ Isto, str. 13. i str. 14.

mobiteli (i SMS komunikacija), kasno osamostaljivanje i često mijenjanje poslova. *Y* je prva *generacija* koja odrasta uz nove tehnologije, internet im je glavni izvor informacija, vole slike, animacije i videozapise, ali više vole komunikaciju u stvarnom svijetu i vremenu od slanja SMS ili elektroničkih poruka.⁴¹

Z generacija, *novi milenijci* ili *Google generacija* se odnosi na osobe rođene nakon 1995. godine. Oni su rođeni u digitalnom okruženju, djeca su pripadnika *X* i *Y generacije*, informatički su pismeniji od svojih prethodnika, materijalno najzbrinutiji i najobrazovaniji. Vole interaktivne medije te ne poznaju svijet bez mobitela, računala i interneta. Istraživanja su pokazala da nedostatkom služenja tiskanih izvora pri traženju informacija, novi milenijci, u odnosu na prethodne generacije, ne posjeduju kritičko mišljenje i analitičke vještine pri vrednovanju informacija dobivenih putem mreže. Naziv koji su dobili (*Google generacija*) potječe od mrežnog pretraživača koji im je najčešći izvor informacija.⁴²

Za škole je važno mijenjati načine rada jer nove generacije razmišljaju drugačije, dok je za knjižnice važno da su treći prostor za odrastanje djece, ali i da su dostupne na internetu (o čemu smo pisali na početku rada) te mogu ponuditi širok spektar usluga i programa koji će pomoći mladima u traženju informacija, naučiti ih kako se služiti alatima, ali više i važnije od svega pomoći im da razvijaju ljubav prema čitanju, a kroz slobodne čitateljske aktivnosti (čitateljske rasprave u čitateljskim klubovima) razvijaju kritičko i analitičko mišljenje potrebno u svim segmentima života i novih učenja.

⁴¹ Usp. Stropnik, Alka, nav. dj., str. 14.

⁴² Isto, str. 14.

3. 4. Utjecaj medija na život djece i mladih

Virtualni svijet društvenih mreža, svijet video igara, e-bay kupovina, stvaraju prijateljstva zasnovana na zajedničkim interesima i sličnom načinu razmišljanja.⁴³ Društvo se promijenilo u smislu da je važno surađivati, dijeliti informacije i pomagala te surađivati s drugima.⁴⁴ Količina informacija koje se prenose te pripadajući broj mrežnih stranica znatno se je povećao. Promijenio se je i format u kojem se prenose informacije.⁴⁵

Novi internet, poznatiji kao Web 2.0 društveni je prostor gdje mladi komuniciraju i proizvode (otuda potječe naziv *Prosumer – Protrošači*, za razliku od korisnika interneta 20. st. koji se nazivaju *Consumers – Potrošači*). Kad kažemo da se proizvodi, misli se na video i audio zapise koje se stavljaju na YouTube, stvaranje vlastitih web stranica, izražavanje stava na blogovima ili kreiranje vlastitog bloga i dr.

Djeca su od rođenja uključena u tehnologiju: promatranjem obitelji (koja komunicira mobitelima, igra video igrice, radi nešto na računalu ili tabletu, gleda televiziju) te oponašanjem članova obitelji u izvođenju navedenih radnji. Čitav su život okruženi tehnologijom, koriste računala, video igrice, digitalnu i audio tehniku, videokamere, mobilne telefone te sve druge igračke i alate digitalnog doba, ističe Marc Prensky.⁴⁶ Njihov je mozak tjelesno izmijenjen jer *različite vrste iskustva dovode do različitih struktura mozga*, smatra dr. Bruce

⁴³ Usp. *Učenici u raju? Uloga školske knjižnice u vrtlogu novoga (novih) tržišta*, H. Das, Lourense, Slobodan pristup informacijama: 7. i 8. okrugli stol, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2009., str. 174.

⁴⁴ Isto, str. 175.

⁴⁵ Isto, str. 175.

⁴⁶ Usp. Prensky, Marc. Digitalni urođenici, digitalni pridošlice, 12. 2005. URL:

<http://edupoint.carnet.hr/casopis/40/clanci/3.html> (7. siječnja 2017.)

D. Berry s medicinskog sveučilišta Baylor.⁴⁷ Oni zahtijevaju drugačiji pristup podučavanju jer i sami dolaze na drugačiji način do informacija. *Digitalni urođenici*⁴⁸ navikli su ubrzano primati informacije, vole paralelno obrađivati i raditi nekoliko poslova istovremeno te više vole da slike prethode tekstu, nego obratno. Skloniji su nasumičnom pristupu (kao u hipertekstu) te najbolje rade u internetskom okruženju. Uživaju u trenutnim zadovoljstvima i čestim nagradama. Smatra se da su skloniji igrama nego *ozbiljnom* radu.⁴⁹

Naime, internet je, sa svojom dostupnošću, raširenosti, brzinom i demokratičnošću, nametnuo svoj stil te izvršio snažan utjecaj na tinejdžersku pismenost. Komunikacije e – mailom, SMS-om (podrazumijevaju se svi oblici mobilne komunikacije među kojima su najpopularnije Viber, Skype, WhatsApp), *chatom*, forumom i blogom, prevladavaju u svijetu mladih. Novi stil zahtijeva skraćivanje rečenica, nove interpunkcijske znakove i njihovo nestandardno korištenje, korištenje emotikona, anglizama, pisanje riječi bez velikog slova i dr.⁵⁰ Autorica Grozdana Ribičić smatra da je blog najkreativniji način izražavanja mladih na internetu koji omogućuje mladima da pišu svoj dnevnik, komuniciraju sa svojim vršnjacima, slobodno iznose svoje misli i

⁴⁷ Usp. Prensky, Marc. Digitalni urođenici, digitalni pridošlice, 12. 2005. URL:

<http://edupoint.carnet.hr/casopis/40/clanci/3.html> (7. siječnja 2017.)

⁴⁸ Možemo reći da su *Baby boom generacija* te *X i Y generacija* tzv. *digitalne pridošlice*, dok su pripadnici *Z generacije digitalni urođenici*. To nas zapravo i ne čudi jer, kao što smo u prethodnome poglavlju objasnili, *X i Y generacije* su se počele koristiti internetom, ali on nije bio glavni i najvažniji izvor informacija. S obzirom da su te generacije dale potomke koji su rođeni u razdoblju velikog tehnološkog napretka, ne čudi da oni lakše usvajaju tehnološke novitete te su od rođenja uključeni u tekovine modernog doba. S druge strane *digitalne pridošlice* uvijek će se razlikovati od *urođenika*, naime kolikogod pokušavali naučiti i ovladati računalnom tehnologijom, uvijek će biti situacija kada će radije posegnuti za knjigom ili izbjegavati rad na računalu (mobitelu...) ako ne moraju.

⁴⁹ Usp. Prensky, Marc. Digitalni urođenici, digitalni pridošlice, 12. 2005. URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/40/clanci/3.html> (7. siječnja 2017.)

⁵⁰ Usp. *Utjecaj novih medija na tinejdžersku pismenost*, Ribičić, Grozdana, *Novi mediji u dječjim knjižnicama: zbornik radova*, ur. Holcer, Dunja, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008., str. 44. i 45.

osjećaje. Ipak, loše pisano izražavanje utječe i na loše usmeno izražavanje, javlja se manjak slobodnog vremena za čitanje kvalitetne literature te se pojavljuje otuđenje izravne ljudske komunikacije.⁵¹

4. Uloga knjižničara u edukaciji djece i mladih na internetu

Ontološka pitanja koja si mi, kao ljudska bića, često postavljamo su tko sam, gdje pripadam i kamo idem. Ključna su za formiranje našeg identiteta, a upravo je problem identiteta i pripadnosti, izražen među adolescentima (jedan oblik tog problema javlja se i u male djece, samo što ona to ne mogu verbalno izraziti i o tome kritički promišljati kao mladi).

I djeca i mladi traže informacije, ističe nizozemska knjižničarka Marian Koren. Međutim, neki od najvećih problema su kako od mnoštva informacija, znati izabrati korisne, pozitivne i mjerodavne, naročito na internetu. Problem čini i kontradiktornost između cenzure štetnih mrežnih stranica te slobodnog i jednakog pristupa informacijama koji se odnosi na djecu i mlade. Treći problem su informacije na mrežnim stranicama definirane za djecu i mlade, ali sadržajno neprilagođene ciljnoj skupini. Negativni utjecaj interneta na čitanje i pravopis mladih se također javlja kao posljedica modernog doba. O potonjoj temi pisali smo u prethodnome poglavlju, dok ćemo se preostalim temama baviti u sljedećim poglavljima.

Internet se koristi za obrazovanje i zabavu, međutim, on ujedno i amalgamira negativne strane, kao što su sigurnost i alijenacija od izravne ljudske

⁵¹ Usp. *Utjecaj novih medija na tinejdžersku pismenost*, Ribičić, Grozdana, *Novi mediji u dječjim knjižnicama: zbornik radova*, ur. Holcer, Dunja, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008., str. 48.

komunikacije. Razvojem tehnologije i dostupnosti mobilne komunikacije, svatko može imati pokretno računalo i mobitel kojim u bilo kojem trenutku može pristupiti internetu.

Pitamo se, koji sadržaji zanimaju mlade? Iz mnoštva istraživanja, deset je najčešćih razloga zbog kojih se mladi koriste internetom; zbog korištenja elektroničke pošte, „surfanja“ mrežom radi zabave, posjeta stranicama sa zabavnim sadržajima, slanja trenutnih poruka, gledanja sadržaja vezanih uz hobije, čitanja vijesti, igranja ili preuzimanja igrice, gledanja proizvoda prije kupnje, slušanja glazbe online i pričaonice.⁵²

Kao što smo ranije naglasili, internet ima i svoje negativne strane. Neprijemljive informacije mogu poticati mržnju, diskriminaciju, nasilne prizore koji imaju svoj negativan učinak. Kupovanje opasnih proizvoda, maltretiranje, vrijeđanje, prijenos virusa, objavljivanje osobnih podataka, nagovaranje na susrete u stvarnosti s opasnim i negativnim osobama, samo su neki od negativnih aspekata interneta, smatra Alka Stropnik.⁵³

Kako bismo shvatili što je internet, je li to *nepregledna pustoš*⁵⁴ ili *kvantni skok za čovječanstvo*⁵⁵, moramo vidjeti što on sadrži. Pišući o internetu, Michael Gorman kategorizirao je dokumente na mreži na: efemernu građu, komercijalna mrežna mjesta, izvore izvedene iz tiskane građe, elektroničke serijske publikacije, digitalizirane arhive (tekstualne, zvučne i vizualne) te izvorna stvaralačka djela koja mogu biti tekstualna, zvučna i vizualna.⁵⁶ **Efemernu građu** čine svi podaci koje se dobije postavljanjem upita u tražilici. **Komercijalna mrežna mjesta** uključuju prodaju proizvoda, usluga te

⁵² Usp. Stropnik, Alka, nav. dj., str. 39. i str. 40.

⁵³ Isto, str. 41.

⁵⁴ Pojam koristi Michael Gorman u svojoj knjizi *Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2006., str. 61.

⁵⁵ Isto, str. 61.

⁵⁶ Isto, str. 61.

pornografiju. Njima je glavni cilj prodaja, tako da se tu ne ubrajaju muzeji ili radio stanice koje prodaju suvenire ili neke promotivne proizvode. **Izvori izvedeni iz tiskane građe** su dokumenti i mrežna mjesta izvedena iz tiskane proizvodnje,⁵⁷ dok su **elektronički časopisi** mrežna varijanta tiskanih časopisa. Najvrednijim i najvažnijim postignućem, Gorman smatra **tekstualne, zvučne i vizualne digitalizirane arhive**. Oni omogućuju dostupnost građe globalnoj zajednici. **Izvorna stvaralačka djela** u obliku teksta, videa ili zvuka također zauzimaju važno mjesto na internetu.

Web 2.0 naziv⁵⁸ je za noviju verziju mreže koja nudi interaktivan i dinamičan pristup internetu. Svatko može biti autor neke mrežne stranice, sudjelovati u stvaranju hiperteksta, ne mora linearno čitati, već sam odabire redoslijed i sadržaj čitanja. Komunikacija je brza, jednostavna, a najvažnije odlike Web-a 2.0 su prilagodljivost, besplatan i dostupan softver, mobilnost dokumenata zbog njihove smještenosti na mreži, jedan dokument može stvarati jedna osoba ili više njih s različitih mjesta.⁵⁹ Web 2.0 karakteriziraju *Web log* (skraćeno *blog*) o kojem je smo ranije pisali u radu, *Wiki* (suradničko mrežno mjesto koje nastaje i razvija se trajnim radom više autora⁶⁰), virtualna komunikacija (o kojoj je bilo riječi), RSS kao format za dijeljenje mrežnog sadržaja na drugom mrežnom mjestu⁶¹, Podcast⁶² (dokument sa snimljenim zvučnim zapisom koji se može preslušati online, pohranjen na računalu ili digitalnom audio playeru⁶³), društveno umrežavanje te društveno označivanje

⁵⁷ Usp. Gorman, Michael, *Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2006., str. 64.

⁵⁸ Naziv je osmislio Tim O'Reilly 2005. god. želeći opisati promjene koje su zahvatile mrežu.

⁵⁹ Usp. Stropnik, Alka, nav. dj., str. 75.

⁶⁰ Isto, str. 79.

⁶¹ Isto, str. 80.

⁶² Termin je nastao 2004. god. skraćivanjem dviju riječi: *iPod* i *broadcast*.

⁶³ Stropnik, Alka, nav. dj., str. 81.

(eng. tagging; hrvatska inačica folksonomija) koje podrazumijeva označivanje i opisivanje digitalnih objekata u svrhu budućeg pretraživanja⁶⁴.

Mladi vole pisati blogove, komunicirati putem društvenih mreža, izražavati svoju kreativnost putem Podcasta, primjerice snimanjem filmova, spotova, razgovora i sl. Društveno označivanje omogućuje mladim korisnicima da pri pretraživanju kataloga (tzv. Katalog 2.0) stvore svoj nehijerarhijski rječnik ključnih riječi koje mogu upotrebljavati svi korisnici usluge Weba 2.0.

O cjeloživotnom učenju u radu je već bilo riječi, ali ćemo se kratko osvrnuti na njega kako bismo objasnili kako knjižničar može pomoći djeci i mladima u svijetu novih medija. Naime, cjeloživotno učenje implementira informacijsku pismenost kao nezaobilaznu komponentu. Informacijska pismenost podrazumijeva pristup globalnim izvorima informacija, razvijanje vještina pretraživanja i vrednovanja informacija. Jednu od temeljnih uloga u cjeloživotnom učenju imaju knjižnice. Knjižničari pomažu djeci i mladima u potrazi za informacijama, pružaju vještine neophodne za cjeloživotno učenje, nude informacije o različitim razdobljima čovjeka koji mogu pomoći pri razvoju osobe. Autorica znanstvenog članka Ivana Martinović smatra da prikupljanjem, sistematiziranjem i oblikovanjem mrežnih izvora za djecu i mladež, knjižničari pomažu djeci i mladima u vrednovanju mrežnih izvora, prepoznavanju kvalitetnih informacija, buđenju želje za pretraživanjem te time pridonose razvoju njihovih vještina informacijske pismenosti.⁶⁵

Kako bi razumio mlade ljude, knjižničar mora biti sposoban komunicirati s njima. On ih mora poštivati te suosjećati s njihovim problemima, uvažavati ih, a ne omalovažavati. Premda se mladi najčešće služe internetom pri ispunjavanju

⁶⁴ Stropnik, Alka, nav. dj., str. 85.

⁶⁵ Usp. *Korisni izvori za djecu i mlade na internetu: elektronička zbirka u knjižnici*, Martinović, Ivana, *Novi mediji u dječjim knjižnicama: zbornik radova*, ur. Holcer, Dunja, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, Sisak, 2008., str. 30.

školskih obaveza, učenja te za zabavu, važno je ponuditi im kvalitetne sadržaje u knjižnici, kako bi se tamo družili, zavoljeli čitanje, razvili vještine kreativnoga izražavanja te dobili mnoštvo informacija koje, na koncu, jesu uvjet za cjeloživotno učenje. Tu je izuzetno važan pozitivan stav prema učenju koji škole, u većini slučajeva, ne daju učenicima. Jedan od razloga (spomenuli smo ga u poglavlju važnosti lektire) je zastarjeli način podučavanja, posebno uzevši u obzir generacije koje su trenutno u školama i dolaze, a čine ih pripadnici *Google generacije*. Mlade osobe treba informirati o svim temama, naročito onima koje njih zanimaju (droga, spolnost...) kako bi dobili istinitu informaciju koja će im pomoći u životu te pri odabiru životnih vrijednosti. Strategije za stvaranje pismene zajednice mladih (Hughes-Hassell, S. i Mancall, J. C.) su: stvaranje knjižničnog prostora koji privlači mlade (dodala bih i da taj prostor mogu oni sami urediti, uz vodstvo knjižničara), nadalje, zalaganje za slobodno vrijeme za čitanje tijekom školskog dana, širenje čitateljske zajednice kroz različite programe, pozivanje mladih da čitaju u svoje slobodno vrijeme, stvaranje radionica koje će pomoći budućim studentima da razumiju znanstveni stil stručnih knjiga, kreativne radionice pisanja i dr.⁶⁶

Slušanje glazbe, gledanje televizije, čitanje popularnih časopisa i knjiga, gledanje filmova, pridonosi komunikaciji između adolescenata.⁶⁷ Sve navedeno stvara poticaj za razgovor, osjećaj pripadnosti vladajućoj kulturi mladih te stvaranju vlastitog identiteta.

Kako bi knjižničar pomogao mladima treba se medijski opismeniti, pratiti sadržaje na internetu i imati kritičan stav prema njima.⁶⁸ To je izuzetno važno jer nije sve što je na internetu dobro i korisno (spomenimo samo kako Wikipedija kao najposjećenija online enciklopedija, često ima pogrešne činjenice jer je

⁶⁶ Higin, I., Sjuzan, nav. dj., str. 70.

⁶⁷ Isto, str. 43.

⁶⁸ Usp. *Utjecaj novih medija na tinejdžersku pismenost*, Ribičić, Grozdana, *Novi mediji u dječjim knjižnicama: zbornik radova*, ur. Holcer, Dunja, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008., str. 49.

može svatko sam nadopunjavati, koristeći pritom dobre, ali ponekad i loše izvore informacija).

4. 1. Sigurnost djece i mladih na internetu

Ranije u radu, spomenuli smo neka od prava koja imaju djeca. Važno je spomenuti da su *Konvenciju o pravima djeteta* donijeli Ujedinjeni narodi 1989. god. Zasniva se na načelu da svako dijete ili mlada osoba, bez obzira na rasu, boju, rodni identitet, jezik, vjeroispovijest i ekonomske uvjete, ima ista prava te treba biti zaštićeno od svih vrsta diskriminacije. Djeca su osjetljiva na zlostavljanje te im je potrebna posebna njega i zaštita.⁶⁹ Važno je, bez diskriminacije, osigurati pristup informacijama iz različitih izvora. Dijete treba zaštititi od štetnih obavijesti i materijala, ističe Ivanka Stričević.⁷⁰ Odrasli odlučuju što je štetno za djecu i mladež, a što korisno, međutim problem nastaje kada uzmemo u obzir da svi imaju jednaka prava na slobodan pristup informacijama, a mnoge od njih su štetne. Pitanje slobodnog pristupa informacijama može se sagledavati iz dvije perspektive: 1. knjižnica je otvorena i dostupna svima, bez obzira na sve pripadnosti pojedinca (rasa, spol...) i 2. knjižnica svima nudi slobodan odabir i pristup informacijama bez obzira na dob, spol i dr.⁷¹ Prvi aspekt koji smo naveli, sporan je jer nema uvijek odgovarajuće građe za svih. Drugi aspekt je sporniji jer je teško procijeniti što je štetno za mlade kada ih upravo ta literatura zanima, npr. knjige o pubertetu i spolnosti.

⁶⁹ Higin, I., Sjuzan, nav. dj., str. 34.

⁷⁰ Usp. *Slobodan pristup informacijama za djecu i mladež – granice odgovornosti*, Stričević, Ivanka, *Slobodan pristup informacijama u službi kulturnog razvitka: zbornik radova*, ur. Belam-Simić, Alemka, Horvat, Aleksandra, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2002., str. 141.

⁷¹ Isto, str. 142.

Često se provodi cenzura čije je uporište strah od gubitka kontrole nad mladima, smatra Ivanka Stričević. Zaštita i kontrola tiskanih medija nije problematična, već je to internet.

Komisija Europske unije 2002. god. izradila je *Višegodišnji akcijski plan za promociju sigurnijeg korištenja interneta kroz borbu protiv ilegalnog i štetnog sadržaja na globalnim mrežama* koji je predviđao provođenje aktivnosti borbom protiv ilegalnih sadržaja sustavom dojava (eng. *hot lines*), razvijanjem sustava označivanja štetnog sadržaja i filtriranja neželjenog sadržaja, podizanjem javne svijesti o zaštiti djece i mladih na internetu, edukacijom roditelja, učitelja i dr.⁷²

IFLA je, uvidjevši taj problem, 2007. god. donijela izjavu o *Internetu i knjižničnim uslugama za djecu*. Izjava se temelji na smjernicama *IFLA/UNESCO-vog Manifesta o internetu*. Zaključeno je da knjižnice neće koristiti filtere, ali mora se usmjeriti pažnja roditelja, skrbnika, knjižničara, učitelja i svih koji odgajaju ili rade s djecom i mladima, na pornografiju, nasilje, diskriminaciju i ostalo, u skladu sa zakonskim odredbama zemlje.⁷³

Knjižničari mogu poučiti djecu kako koristiti internet, stvoriti zbirku preporučenih poveznica na mrežnim stranicama knjižnice.⁷⁴ Oni mogu preporučiti dobre mrežne stranice, naročito iz područja koje zanima mladog korisnika, a nije štetno i neprimjereno. Mogu se ponuditi dobri zamjenski sadržaji na internetu (umjesto štetnih). Važno je senzibilizirati roditelje, stručnjake i javnost za probleme slobodnog pristupa informacijama te ukazati im na odgovornost prema sebi i prema drugima koju sloboda generira, zaključuje

⁷² Stropnik, Alka, nav. dj., str. 41. i str. 42.

⁷³ Usp. *Internet i knjižnične usluge za djecu – preporuke IFLA-e i Europske unije*, Brunac, Dajana, Tibljaš, Verena, URL: www.hkdrustvo.hr/datoteke/1062, (13. siječnja 2017.)

⁷⁴ Stropnik, Alka, nav. dj., str. 42.

Ivanka Stričević.⁷⁵ Knjižničar treba uključiti roditelje i djecu u kritičke analize medijskih sadržaja, sudjelovati u istraživanjima interneta te poticati izradu međunarodne strategije kontrole i korištenja interneta.⁷⁶

Grozdana Ribičić vidi rješenje da se mlade zaštiti od loših stranica, u tijesnoj suradnji vlade, civilnog društva, znanstvenika i medijskih vlasnika.⁷⁷

I za kraj ovog poglavlja, cenzura nije dobra. Važna je kvalitetna komunikacija, dobra politika zemlje, dobri programi osvješćivanja te prijedlozi knjižničara dobrih mrežnih stranica i njihova izrada za djecu i mlade.

4. 2. Navigacija informacijama korisnima djeci i mladima

O navigaciji ovisi koliko će se brzo korisnik snaći na mrežnim stranicama te pronaći informaciju, smatra Alka Stropnik.⁷⁸ Autorica navodi tri načina pretraživanja mrežnih stranica: **navigacijskom trakom, mapom mrežnog mjesta te indeksom mrežnog mjesta.**⁷⁹ Navigacijska traka pokazuje korisniku gdje se nalazi te gdje je bio. Mapa omogućava korisniku jednostavno pronalaženje nekog sadržaja, može biti linijska, hijerarhijska i mrežasta. Linijska struktura je najjednostavnija, s određenim redoslijedom kretanja na prethodnu ili sljedeću mrežnu stranicu. Hijerarhijska struktura, kao što joj i ime govori,

⁷⁵ Usp. *Slobodan pristup informacijama za djecu i mladež – granice odgovornosti*, Stričević, Ivanka, *Slobodan pristup informacijama u službi kulturnog razvitka: zbornik radova*, ur. Belam-Simić, Alemka, Horvat, Aleksandra, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2002., str. 152.

⁷⁶ Usp. *Utjecaj novih medija na tinejdžersku pismenost*, Ribičić, Grozdana, *Novi mediji u dječjim knjižnicama: zbornik radova*, ur. Holcer, Dunja, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008., str. 49.

⁷⁷ Isto, str. 50.

⁷⁸ Stropnik, Alka, nav. dj., str. 67.

⁷⁹ Isto, str. 68.

predstavlja organizaciju informacija od općenitih ka složenijim. Mrežasta struktura nema određenu strukturu te može dovesti do dezorijentacije korisnika. Indeks mrežnog mjesta također prikazuje kako su stranice organizirane poput mape mrežnog mjesta, ali je prikaz među njima sastavljen od ključnih riječi, izraza i termina. Organizacija mrežnih stranica moguća je prema abecedi, geografski (prema ograncima knjižnice), formatu i vrsti knjižne građe, skupini korisnika, svrsi koju imaju itd.⁸⁰

Govoreći o mrežnim stranicama za djecu i mlade, potrebno je upitati se; obraća li se knjižnica na svojim web stranicama djeci i mladima kao korisnicima, uzimajući u obzir jezik tih stranica, organizaciju, navigaciju i sadržaj.⁸¹

Važno je pitati se tko su korisnici, što ih motivira i privlači, što mogu percipirati i kako, te kakve informacije trebaju. Ako je stranica kvalitetno organizirana, korisnici mogu lako pronaći što im treba, svakako je pritom važno da se stranice mogu nadograđivati novim sadržajima.

Navigacija treba biti logična te u skladu s organizacijom; glavna navigacija mora biti jednaka na svakoj stranici, bitno je osigurati povratak na prethodnu stranicu prema glavnim dijelovima stranice.

Sadržaj treba biti primjeren dobi, jasan, čitljiv, dobro strukturiran, s podnaslovima radi bržeg snalaženja.

Osnovna polazišta pri kreiranju internetskih stranica za djecu su: nepristrana uporaba, prilagodljivost pri uporabi, jednostavnost, intuitivnost, uočljiva informacija, tolerancija na pogreške, mali fizički napor te prostor koji

⁸⁰ Usp, Stropnik, Alka, nav. dj., str. 68.

⁸¹ Usp. *Internetske stranice knjižnica namijenjene djeci: djeca kao korisnici knjižnice na internetu*, Stričević, Ivanka, *Novi mediji u dječjim knjižnicama*, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, Sisak, 2008., str. 5. i str. 8.

omogućuje primjerenu upotrebu.⁸² Vrlo je važno uzeti u obzir i specifičnost djece, s obzirom da ona imaju visok stupanj nesigurnosti te nedostatak razumijevanja sustava za pretraživanje i visoka očekivanja da tehnologija može nadomjestiti loše tehnike pretraživanja, smatra Stričević Ivanka.⁸³

Animacija na mrežnim stranicama je zanimljiva i djeluje motivirajuće, ali ne treba pretjerati s njom jer može dovesti do dezorijentacije. Svakako je preporučljivo koristiti ikone umjesto teksta jer djeca još ne razmišljaju apstraktno, a ikone su zanimljivije te djeluju motivirajuće na mladog korisnika. Broj „klikanja“ treba biti što manji jer prevelik broj dovodi do stvaranja nezainteresiranosti. Djeca vole geografsku navigaciju kao što su 3D mape, virtualni prostori, slike soba, grada i dr. Svaka nova tema treba biti na novoj stranici, a ne da se predugo lista. Nije dobro staviti ni previše poveznica jer tada one zbunjuju djecu pri odabiru. Stranice moraju biti jasne, termini prilagođeni dječjem razumijevanju te je važno zadovoljiti i kriterije dječaka i djevojčica, u kreiranju stranica, jer dječaci preferiraju sličice, dok djevojčice vole jasne upute. Prva stranica treba biti „stranica dobrodošlice za djecu“ koja će ih uvesti u stranice koje slijede. Iznimno je bitno da stranica za djecu bude posebna, a ne da na stranici za odrasle, djeca moraju „klikati“ do svoje stranice. Katalozi trebaju biti prilagođeni djeci s jasnim uputama za korištenje.

Djecu i mlade treba potaknuti da se i sami uključe u kreiranje mrežnih stranica knjižnice te biti upoznat s onim što oni vole i što ih zanima, kako bi se upravo te spoznaje iskoristile pri izradi mrežnih stranica za djecu i mlade.

⁸² Usp. *Internetske stranice knjižnica namijenjene djeci: djeca kao korisnici knjižnice na internetu*, Stričević, Ivanka, *Novi mediji u dječjim knjižnicama*, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, Sisak, 2008., str. 9.

⁸³ Isto, str. 9.

4. 2. 1. Za školu

Poznato je da školski sustav svojim ustrojem utječe na važnost ocjena u životu djeteta te ih one, na neki način, određuju kao osobe (slabiji učenik u odnosu na „pametnog“ učenika), (de)motiviraju te određuju budućnost (upis srednje škole).

Knjižničari mogu pomoći učenicima, upućujući ih na korisne mrežne stranice, primjerice, kako stvoriti umne mape, kako učiti koristeći različite tehnike koje olakšavaju memoriranje (npr. mnemotehnika), kako kreativno učiti, pisati bilješke te natuknice i dr. Pomoć pri izradi domaće zadaće, svakako je korisna i poželjna na web stranici knjižnice.

O lektiri smo već pisali u radu, spomenimo uzgred da postoje dobre stranice koje pomažu pri razumijevanju književnog djela. Također, postoje i brojne web stranice koje pomažu studentima pri izradi seminarskih i diplomskih radova. I knjižničari mogu te upute napisati na svojim web stranicama knjižnica (kako napisati seminarski rad, pravilno navesti bibliografiju i citate), mogu postaviti pričaonice te omogućiti razmjenu poruka, izraditi tutorijale kojima će provesti edukaciju o načinima pretraživanja interneta⁸⁴, korištenju i pisanju elektroničke pošte⁸⁵ i dr. Kreativna izražavanja mladih mogu se postaviti na mrežnu stranicu knjižnice, time se šalje pozitivna poruka mladima i mladoj osobi koja je autor svojeg kreativnog izričaja.

Naravno, ne moraju knjižničari sve navedeno stavljati na svoje web stranice knjižnica, u praksi se često nema vremena da bi se svemu tome posvetilo, niti ljudi koji će to napraviti, ali može se napraviti poveznica na neke *linkove* koji su korisni i dobri za djecu i mlade.

⁸⁴ Stropnik, Alka, nav. dj., str. 65.

⁸⁵ Isto, str. 65.

4. 2. 2. Za život (informacije o zdravlju, prehrani, spolnosti...)

Općepoznato je, da bismo riješili neki problem, najprije moramo znati definirati ga, sagledati iz drugog aspekta, a da bismo to mogli, potrebne su nam informacije. Ranije smo spomenuli da mlade muče mnogi problemi, a neki od njih su: tjelesne i duševne promjene u pubertetu, problem odrastanja (stvaranja identiteta, percepcija sebe), zaštita zdravlja, pravilna prehrana, bolesti bulimija i anoreksija koje definiramo kao probleme u prehrani, osjećaji (ljubav, pozitivne i negativne emocije), smrt u bliskom okruženju, depresija, nasilje u obitelji, vršnjačko nasilje, spolnost (spolni odnosi, spolne bolesti, reprodukcija, rana trudnoća), ovisnosti (cigarete, alkohol, droga), problemi u školi, izbor karijere, društvene mreže i komunikacija mladih na internetu i dr.⁸⁶

Gdje mladi najčešće traže navedene informacije? Na internetu. Zašto? Zato što je lak, anonimn i dostupan pristup informaciji. Znaju li mladi odabrati dobre mrežne stranice, uvelike može ovisiti o knjižničarima koji će ih uputiti na provjerene i kvalitetne izvore informacija.

Važno pitanje je i kako će te uolikoj mjeri mlade osobe pristupiti knjižničarima radi li se o nekom osobnom i intimnom problemu. Bilo koje od navedenih činjenica koje smo spomenuli, a muče mlade, mogu izazvati sramežljivost, a možda i otpor (iz različitih razloga) da se upita knjižničara za pomoć oko traženja relevantnih izvora. Tada knjižničari mogu indirektno i bez upita preporučiti literaturu, ali samo dati informaciju i usmjeriti jer *knjižničari jesu savjetodavci kada se radi o preporukama za čitanje, ali ne i kada mlada osoba treba profesionalnu psihološku pomoć.*⁸⁷

⁸⁶ Usp. *Informacije potrebne mladima za osobni razvoj*, Stričević, Ivanka, *Slobodan pristup informacijama: 7. i 8. okrugli stol: zbornik radova*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2009., str. 139.

⁸⁷ Isto, str. 140.

Informacije za život na mrežnim stranicama knjižnica mogu se ponuditi na nekoliko načina: ponuditi zbirke korisnih adresa (poveznice na ustanove, savjetovališta), postaviti na stranicu cjelovite tekstove vezane uz sigurnost na internetu, stvoriti interaktivnu uslugu u kojoj korisnici mogu pitati za savjet na koji će odgovoriti knjižničari (u domeni svoje struke) ili poslati elektroničku poštu odgovarajućim stručnjacima.⁸⁸

Uloga informacija za život je samoosnaživanje, stvaranje samopouzdanja i samopoštovanja. Mnogo toga, na žalost, ne dobijemo iz vlastitog doma (poput navedenih osobina), ali ih čitajući knjige, dobre mrežne stranice i ostalo, možemo jačati i graditi tijekom cijelog života. Od ispunjavanja dječje radoznalosti, preko dobivanja odgovora na pitanja o mladenačkim problemima (većeg ili manjeg stupnja ozbiljnosti) pa sve do zrele i zrelije dobi kada čovjek isto uči, o sebi i o svijetu oko sebe.

4. 2. 3. Za zabavu

Da bi dijete nešto naučilo, treba mu to pokazati kroz igru – zabavu. Možemo reći da se onda igramo cijeli život (poimajući taj pojam s pozitivnim predznakom) jer zabava je važna za djecu, mlade ljude i odrasle. Ona nas opušta, ali kroz nju i učimo. A učenje je važno tijekom cijeloga života.

Kako knjižničari mogu pomoći djeci i mladima da kroz zabavu nešto i nauče? Osim konkretnim igrama u knjižnicama, na mrežne stranice je moguće staviti kvizove za djecu, različite igre (ili poveznice na njih koje ne potiču

⁸⁸ Usp. *Informacije potrebne mladima za osobni razvoj*, Stričević, Ivanka, *Slobodan pristup informacijama: 7. i 8. okrugli stol: zbornik radova*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2009., str. 141.

nasilje, već potiču na razmišljanje), slagalice, križaljke, pravopisni kutak s igrama i objašnjenjima kako bi se djeca i mladi opismenili (npr. riječi i rečenice koje mladi ili odrasli u medijima često krivo upotrebljavaju). Dobro je mladima postaviti poveznicu na časopise (domaće i strane) koji njih zanimaju i rado ih čitaju jer nisu svi u mogućnosti kupiti ih, a na taj način ih mogu prelistati, pogledati i pročitati što ih sve zanima. Također je dobro informirati mlade o kinima, kazalištima, klubovima, koncertima te drugim zabavnim sadržajima koji se odvijaju u blizini mjesta gdje se knjižnica nalazi. Svakako je važno postaviti na mrežne stranice link na kojem mladi mogu doći do svojeg kreativnog izričaja (bilo to pisanjem, crtanjem, grafičkim dizajnom ili nekim drugim oblikom rada).

Naveli smo neke informacije koje mrežne stranice knjižnica mogu sadržavati za zabavu djece i mladih, dok ćemo konkretne primjere dobre (domaće i strane) prakse obraditi u poglavljima koji slijede.

4. 3. Mrežne stranice za djecu i mlade

Ono čega nema na internetu, za *Google generaciju* – ne postoji. Zbog toga je važno da knjižnice imaju svoje mrežne stranice.⁸⁹ Mrežne stranice možemo definirati kao hipermedijske dokumente koji sadrže (ili mogu sadržavati) tekst, multimedijalni sadržaj te poveznice.⁹⁰ Njihov sadržaj čine informacije o knjižnici kao ustanovi (adresa, telefonski brojevi, plan grada s označenom lokacijom knjižnice, radno vrijeme), podaci o osnivaču, dokumenti knjižnice, podaci o djelatnicima, uvjetima članstva, pravilima posudbe i korištenja ostalih usluga knjižnice, informacije o uslugama i programima koje nudi knjižnica,

⁸⁹ Stropnik, Alka, nav. dj., str. 14.

⁹⁰ Isto, str. 51.

kalendar aktualnih događaja i dr.⁹¹ Navedene informacije odnose se na informacije o fizičkoj knjižnici, međutim mrežne stranice nude i virtualne usluge, poput provjere dostupnosti knjiga, naručivanje i(li) rezervacija građe putem elektroničke pošte, provjera vlastite posudbe, virtualna šetnja knjižnicom, poveznica na druge mrežne stranice i dr.

Svrha svake mrežne stranice je, kao što vidimo, dati informacije o fizičkoj knjižnici, omogućiti pristup bibliografskoj i digitalnoj građi, dati informacije kako se koristiti internetom, ponuditi poveznice na korisne i kvalitetne stranice na internetu te podučavanjem kako doći do kvalitetne informacije, razvijati informacijsku pismenost korisnika.⁹²

Ranije smo spomenuli važnost knjižničnih mrežnih stranica za mlade. Rečenica s početka ovog poglavlja naglašava važnost postojanja knjižnice online. Naime, mnoge mlade korisnike, knjižničari će privući upravo pokazivanjem svoje knjižnične ponude na internetu. Na taj način će se informirati o mogućnostima koje im pruža knjižnica, kako mogu sudjelovati u aktivnostima koje ona nudi i dr. Kako bi se potaklo čitanje, na web stranice knjižnice, moguće je staviti zanimljiv ulomak knjige. Mladi korisnik može postaviti pitanja knjižničarima te (u nekim slučajevima) razviti i komunikaciju online za informacije koje ga zanimaju. Može poslati pohvale, prijedloge i kritike koje će pomoći u boljem poslovanju knjižnice. Također, mladi korisnik se brzo informira o novostima u knjižnici te mu ona postaje zanimljiva, nema nelagodu kada prvi put dođe u nepoznat prostor. Može aktivno sudjelovati i u kreiranju ponude programa, time se virtualni i stvarni svijet knjižnice prožimaju te se razvija potreba za usavršavanjem i cjeloživotnim učenjem.

⁹¹ Stropnik, Alka, nav. dj., str. 54.

⁹² Usp. *Internetske stranice knjižnica namijenjene djeci: djeca kao korisnici knjižnice na internetu*, Stričević, Ivanka, *Novi mediji u dječjim knjižnicama*, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, Sisak, 2008., str. 6.

Svakako je poželjno prepustiti mladima da sami predlože (ili stvoriti interaktivnu mrežnu stranicu na kojoj će oni moći odabrati) veličinu slova, boju pozadine, animaciju sa slikama i likovima koji prate sadržaj, interaktivan sadržaj te rječnik primjeren mladima.⁹³

4. 3. 1. Razlikovne karakteristike u odnosu na stranice za odrasle

Djeca, zbog svojih iskustava i specifičnih razvojnih faza drugačije nego odrasli upotrebljavaju, evaluiraju i prizivaju u sjećanje informacije (Cool, Colleen).⁹⁴ Danas se trebaju formirati novi mentalni modeli, a jedan od načina je da se internetske stranice kreiraju zajedno s djecom, smatra autorica. Carol C. Kuhlthau u svojim je istraživanjima dala temeljne spoznaje kako djeca i mladi traže informacije na internetu te upozorila na tjeskobu koja se javlja kada se ne može dobiti prava informacija među mnoštvom informacija. Djeca nemaju razvijeno apstraktno mišljenje, na što smo ranije upozorili i ne mogu pojmiti hijerarhizaciju pojmova ili shvatiti apstraktne koncepte, stoga treba napraviti stranicu posebno za njih koja će biti dobro organizirana, imati jasnu navigaciju i kvalitetan te zanimljiv sadržaj.

U poglavlju o *Navigaciji informacijama korisnima djeci i mladima* naveli smo kako treba izgledati dobra mrežna stranica za djecu i mlade, međutim ovdje ćemo se samo kratko dotaknuti problema kataloga. Naime, kada djeca pretražuju kataloge na mrežnim stranicama knjižnice za odrasle (ako stranica nije dizajnirana posebno za njih i odvojena od stranice za odrasle), ne snalaze se jer

⁹³ Usp. Stropnik, Alka, nav. dj., str. 89. i str. 90.

⁹⁴ Usp. *Internetske stranice knjižnica namijenjene djeci: djeca kao korisnici knjižnice na internetu*, Stričević, Ivanka, *Novi mediji u dječjim knjižnicama*, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, Sisak, 2008., str. 7.

ti katalozi nisu prilagođeni ni dizajnom, ni sadržajem, niti edukativnim uputama koje pomažu u svladavanju vještina informacijske pismenosti, ističe Ivanka Stričević.⁹⁵ Autorica smatra da katalog za djecu mora biti postavljen kao izdvojena zbirka, a pristup tom katalogu organiziran i dizajniran na djeci razumljiv i zanimljiv način.⁹⁶

Alka Stropnik dala je prijedlog smjernica za izraditi dobre mrežne stranice za mlade te ćemo ih u ovome radu iznijeti izvorno kako su napisane u njezinoj knjizi *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade*. Autorica je podijelila sadržaj mrežnih stranica na nekoliko cjelina. Prvo su obvezni mrežni sadržaji u koji ulaze: adresa, telefonski broj, radno vrijeme, pravila članstva, pravila posudbe, opisi tradicionalnih usluga, opisi knjižničnih zbirki, elektronički katalog, upute za pretraživanje elektroničkog kataloga i kalendar ili najave događaja.⁹⁷ Drugu skupinu čine preporučeni mrežni sadržaji koju obuhvaćaju: plan grada s uputama za dolazak u knjižnicu, plan knjižnice sa sadržajima za mlade, upute za pretraživanje knjižničnih zbirki i često postavljana pitanja.⁹⁸ Prva i druga skupina čine informacije o tradicionalnim uslugama, dok sljedeće skupine ulaze u informacije o virtualnim uslugama. Obvezne mrežne sadržaje virtualnih usluga čine: tematske zbirke poveznica, upute za pretraživanje interneta, savjeti za sigurnost na internetu, knjižničarske recenzije, popisi preporučenih knjiga i tražilica mrežnog mjesta.⁹⁹ U preporučene mrežne sadržaje autorica ubraja: multimedijske vodiče po knjižnici, biltene prinova, informacijske usluge (elektroničkom poštom, trenutnim porukama, pričaonicom), pomoć pri učenju i domaćim zadaćama, popis preporučenih knjiga prema odabiru korisnika, korisničke recenzije, virtualne

⁹⁵ Usp. *Internetske stranice knjižnica namijenjene djeci: djeca kao korisnici knjižnice na internetu*, Stričević, Ivanka, *Novi mediji u dječjim knjižnicama*, Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, Sisak, 2008., str. 11.

⁹⁶ Isto, str. 11.

⁹⁷ Usp. Stropnik, Alka, nav. dj., str. 126.

⁹⁸ Isto, str. 126. i str. 127.

⁹⁹ Isto, str. 127.

susrete s autorima (piscima, ilustratorima, prevoditeljima...), internetsku tražilicu te elektroničke izvore (digitalne i digitalizirane građe).¹⁰⁰ U skupinu Komunikacija, autorica spominje obvezne mrežne sadržaje i preporučene mrežne sadržaje. U obvezne spadaju: elektronička adresa knjižnice, elektronička adresa knjižničara za mlade, elektronički bilten (primjerice s obavijestima o događanjima, izložbama u knjižnici i sl.), RSS (primjerice o obavijesti o promjenama u poslovanju knjižnice, u kalendaru događanja, o novoj knjižnoj i neknjižnoj građi razvrstanoj po temama, žanrovima i sl.), dok se u preporučene mrežne sadržaje uvrštavaju: glasovanje, kviz, forum, blog, pričaonica, diskusijske skupine, usluge društvenog umrežavanja (Facebook, Twitter...), tekstualne poruke, virtualni klubovi čitatelja te virtualni sastanci klubova mladih.¹⁰¹ Posljednja skupina naziva se Kreativno izražavanje te sadrži preporučene mrežne sadržaje: blog, wiki, podcast, videocast, Facebook, Youtube.¹⁰²

Uzevši u obzir *Google generacije*, knjižničari moraju pomoći djeci i mladima da zavole čitanje, usluge koje knjižnica nudi, a to mogu ostvariti kreiranjem dobrih i kvalitetnih mrežnih stranica.

¹⁰⁰ Stropnik, Alka, nav. dj., str. 127.

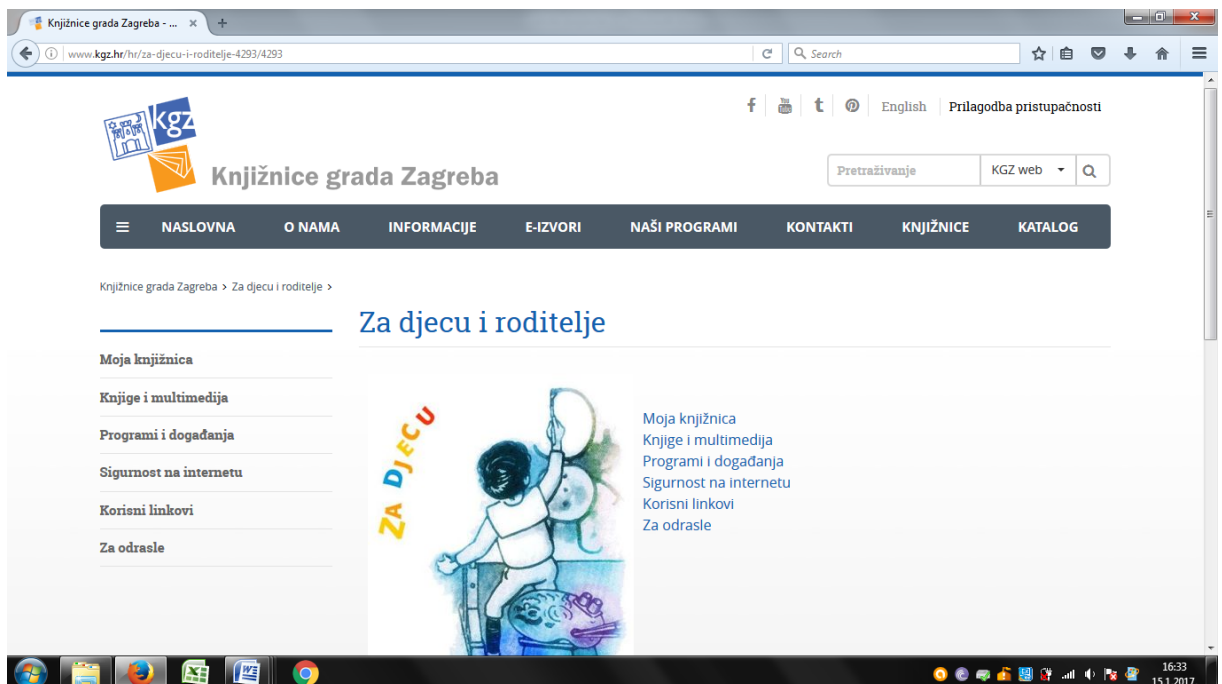
¹⁰¹ Isto, str. 127. i str. 128.

¹⁰² Isto, str. 128.

4. 3. 2. Primjeri dobre prakse (domaći i strani)

Dosad smo naveli kako bi trebale izgledati mrežne stranice za djecu i mlade u teoriji, međutim u ovom poglavlju prikazat ćemo neke od kvalitetnih stranica domaćih i stranih knjižnica.

Na početku rada prikazali smo mrežnu stranicu Gradske knjižnice Rijeka te se njome sada nećemo baviti, ali ćemo je navesti kao izvrstan primjer domaće prakse izrade mrežnih stranica za djecu i mlade. Knjižnice grada Zagreba napravile su odličnu stranicu za djecu i roditelje (*Slika 9*) te posebno stranicu za mlade (*Slika 10*). Izborom na *Naše programe* na glavnoj stranici knjižnice odabiru se navedene stranice (*Slika 11*)¹⁰³.

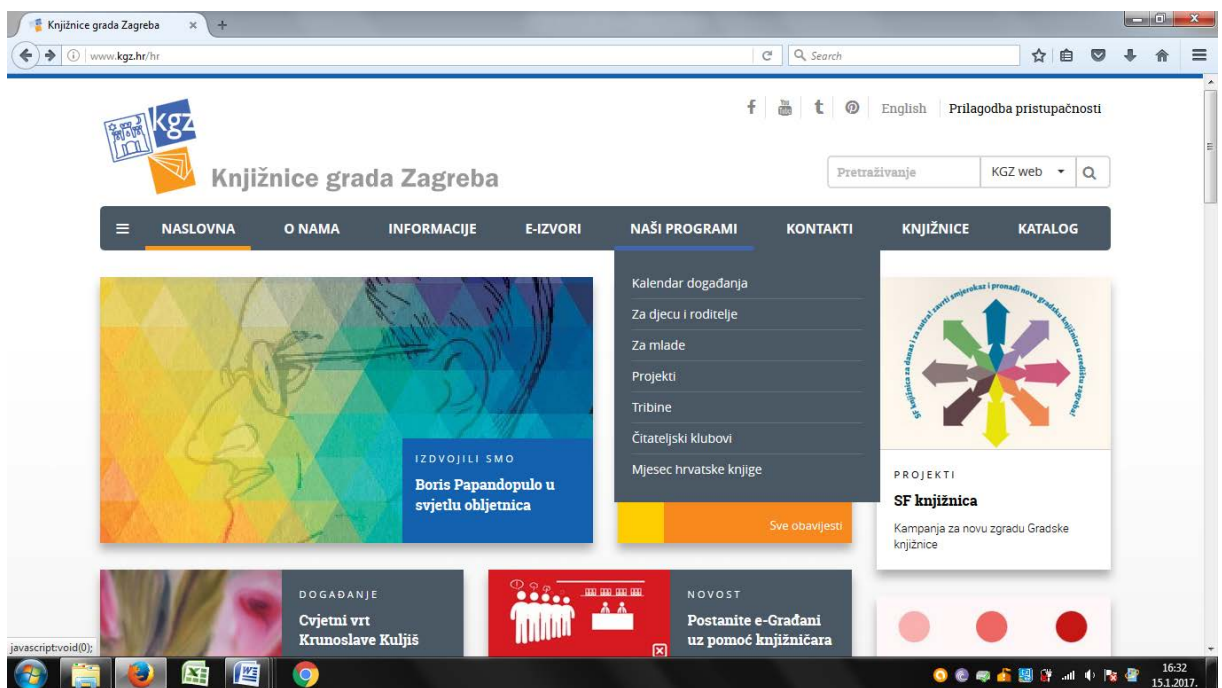

Slika 9

¹⁰³ Slike 9, 10 i 11 preuzete su s mrežne stranice: www.kgz.hr/ (15. siječnja 2017.).

Slika 10

Slika 11

Mrežna stranica za djecu i roditelje nudi informacije kome je dječja knjižnica namijenjena, kako se učlaniti, kako posuđivati, informacije o lektiri (s poveznicom na *link* eLektire.skole.hr, pomoć pri izradi zadaće gdje je detaljno objašnjeno kako napisati zadaću, projekt ili referat, ima izravni *link* za posuditi igračke, dobiti informacije iz raznih područja na stranicama knjižnice ili zatražiti pomoć knjižničara, upoznati se sa svojim pravima i programima namijenjenim djeci, informirati se gdje se nalaze ostale knjižnice u Zagrebu, zanimljiva događanja za djecu u gradu ili zanimljivosti na internetu. Postoji *link* koji izravno povezuje na katalog i popise zanimljivih knjiga, dok su ispod njega objašnjene kratice za pronalaženje knjige. Drugi *link* upućuje djecu na književno sistematizirane rodove i vrste te pripadajuća djela te se na toj stranici nalazi poseban *link* za katalog. Programi i događanja sadrže aktivnosti knjižnice namijenjene djeci te informacije o njima. U sigurnosti na internetu, djeca putem kviza mogu provjeriti koliko su informirani o toj temi, mogu pogledati film o tome kako radi internet, o nasilju na internetu te UNICEF-ov film *Prekini lanac nasilja*. Također na istoj stranici, djeca se mogu informirati što je važno znati o internetu i chat roomu, o sigurnosti na internetu i zanimljivim igricama te o edukaciji, multimediji i dr. Korisni *linkovi* donose djeci film *Put u svijet medijske pismenosti*, *link* potraži savjet stručnjaka koji ima poveznice na *Plavi telefon* i druge centre za pomoć djeci, *link* za zabavu koji se zove *U Zagrebu za djecu* (donosi zabavne događaje u gradu). Posljednji *link* zove se *Za odrasle* te roditeljima nudi informacije o čitanju djeci (posebna je poveznica na mrežne stranice Hrvatskog knjižničarskog društva koja donosi tekst o tome, tekst za odgojitelje te informacije o tome kako odabrati dobru slikovnicu). Navedeni su preporučeni popisi slikovnica, knjige za djecu i mlade te stručna literatura za roditelje, slikovnice s velikim tiskanim slovima, stručna literatura za roditelje koji imaju darovitu djecu, opća stručna literatura za roditelje, tematski popis dječjih igrokaza od 2010. do 2016. god., preporučeni popis dječjih igrokaza do 2005. god., problemske slikovnice, tematski popis problemskih slikovnica te

knjiga o Božiću i Novoj godini. Edukativni softver sadrži poveznice na katalog gdje je odabrana AV građa koja educira djecu. Također postoje i poveznice na Božićnu i Uskrsnu AV građu te mreža korisnih linkova za pomoć odraslima u odgoju i obrazovanju djece te *Preporuka mrežnih stranica za djecu i roditelje Hrvatskog knjižničarskog društva*, koje u cjelovitom obliku roditelji mogu preuzeti i pročitati.

Stranica za mlade nudi informacije o učlanjenju, odjelima za mlade u Zagrebu, knjižničari preporučaju što pročitati, nude informacije o različitim knjižničarskim programima za mlade, pomažu u objašnjavanju pojma informacijske pismenosti, daju savjete za sigurno korištenje interneta, informiraju mlade o školovanju, poslu, volontiranju, zdravlju, ovisnostima, spolnome životu poveznicama na kvalitetne mrežne stranice te upućuju na savjete stručnjaka. U rubrici za zabavu, mladi korisnici mogu pogledati zanimljive i provjerene mrežne stranice koje im se otvaraju klikom na *link* o filmovima, modi, glazbi, kazalištu, kreativnom izražavanju, putovanjima za mlade, događanjima u Zagrebu, mogu se besplatno igrati online, igrati kvizove te pročitati strane recenzije, komentare, blogove i ostalo o knjigama.

Posljednja rubrika donosi znanje na webu (izravne poveznice na njih) koje je sistematizirano prema:

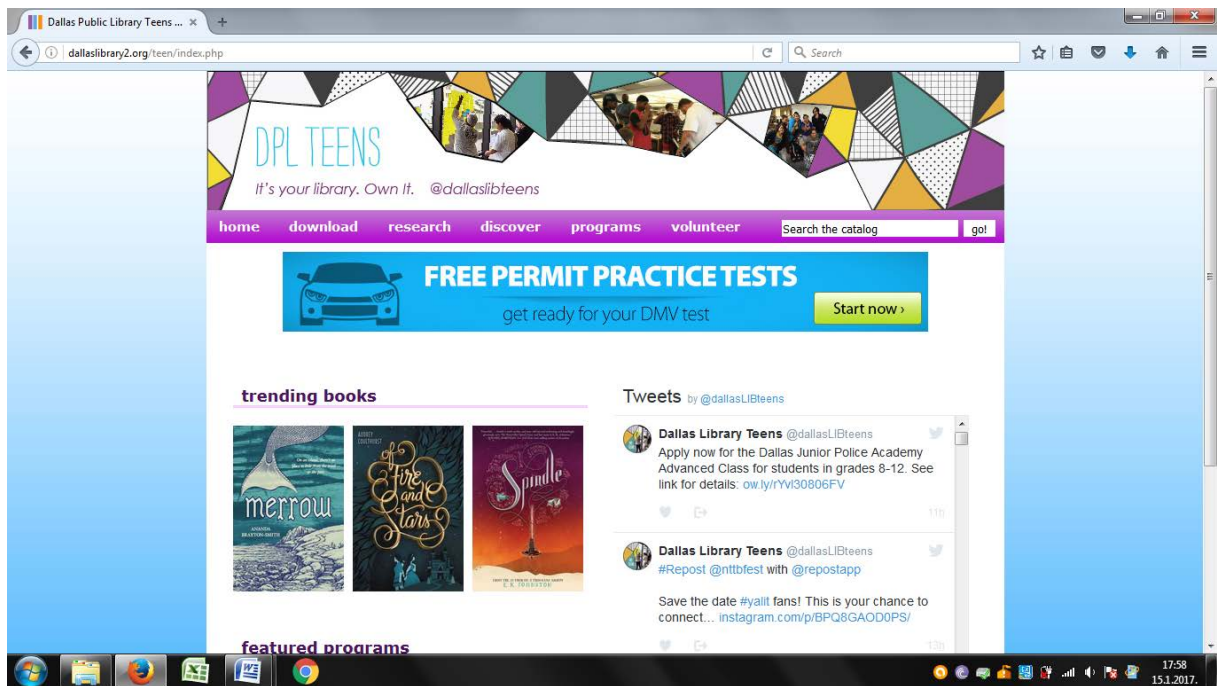
1. referentnim uslugama, instrukcijama i priručnicima u koje spadaju: online referentne usluge hrvatske narodne knjižnice (pitajte knjižničare), *Eduvizija*, online priručnik *Hrvatski na maturi* te *Priručnik za učenje i poučavanje*,
2. pretraživačima: Google i Google znalac,
3. opće izvore informacija: Drvo znanja, Muzejski dokumentacijski centar – web adresar, National geographic Hrvatska, Virtualna referentna zbirka, Wikipedija, Znanost.com,

4. Informatika: blog.Hr, Bug On Line...,
5. Matematika i fizika: Math-e, Matka...,
6. Astronomija: Visnjan Observatory...,
7. Kemija: E škola kemija...,
8. Priroda, biologija, ekologija: Parkovi Hrvatske, Greenpeace.hr...,
9. Geografija i povijest: Geografija.hr, Hrvatski povijesni portal...,
10. rječnici i učenje jezika: hrvatsko engleski i englesko hrvatski online rječnik, Duolingo...

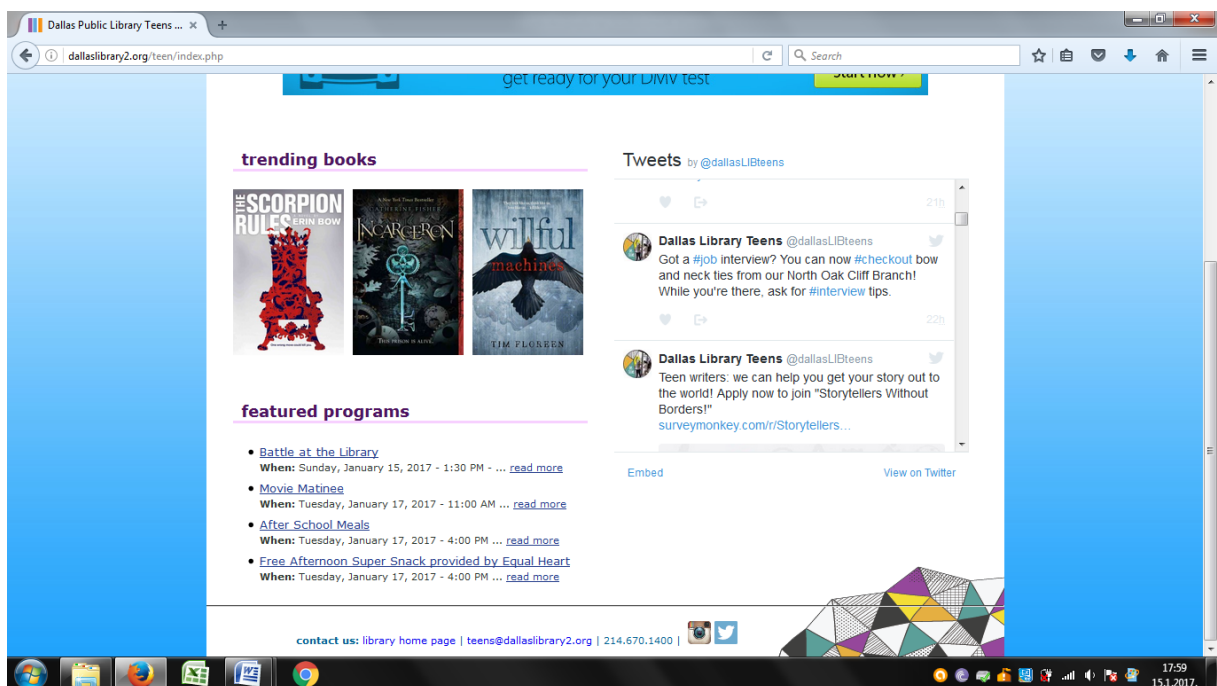
Obje stranice, za djecu i roditelje te za mlade su dobro napravljene, s mnoštvom informacija i poveznica na korisne mrežne stranice. Jedina zamjerka je dizajn stranice koji nije primjeren djeci (isto vrijedi i za mlade) jer je prejednostavan, slike i multimedija bi uljepšale stranice te nedostaje stranica dobrodošlice za djecu (te posebno za mlade). Mladi korisnici bi mogli pritom izabrati veličinu slova i boje pozadinskog zaslona.

Za primjer strane mrežne stranice za mlade, uzet ćemo američku narodnu knjižnicu u Dallasu.¹⁰⁴ Na *Slici 12* i *Slici 13* možemo vidjeti njezinu naslovnu stranicu.

¹⁰⁴ Web stranica <https://dallaslibrary2.org/> (15. siječnja 2017.)

Slika 12

Slika 13

Na naslovnoj stranici koja je vizualno primjerena mladima, prvo zamjećujemo poruku *It's your library. Own it.* U prijevodu s engleskog jezika, to bi značilo:

Knjižnica je tvoja. Posjeduj je. Poruku, naravno, ne primamo doslovno, već metaforički u smislu poziva na korištenje svega što knjižnica nudi. Na navigacijskoj traci, mladi korisnik može odabrati publikacijsku, audio i knjižnu građu u obliku dokumenta te je pohraniti na svoje računalo i čitati. Drugi *link* omogućuje pretraživanje po katalogu, treća poveznica daje mladima informacije o životu, karijeri, nasilju i svemu što njih zanima na način da ih izravno povezuje s mrežnim stranicama koje su kvalitetni izvor informacija. *Link* programi informira mlade o programima koje knjižnica nudi, dok *link* o volontiranju daje informacije zašto je ono dobro i korisno te nudi načine kako se uključiti u volontiranje. Na naslovnici knjižnice se pojavljuje i klizeći izbornik čitanih knjiga, komentari s Tweet društvene mreže te raspored nadolazećih događaja u knjižnici.

Stranica Dallas narodne knjižnice je interaktivna, sadrži mnogo korisnih informacija te ima naslovnu stranicu primjerenu mladima.

Dvije iznimno lijepe, interaktivne i djeci pristupačne stranice, svakako su: Međunarodna dječja digitalna knjižnica (*Slika 14*)¹⁰⁵ te San Francisco Public Library na *Slici 15*¹⁰⁶.

¹⁰⁵ Slika je preuzeta s web stranice: <http://en.childrenslibrary.org/> (15. siječnja 2017.)

¹⁰⁶ Slika je preuzeta s web stranice: <http://sfpl.org/index.php?pg=0000025301> (15. siječnja 2017.)

Slika 14

Slika 15

Na opisanim domaćim i stranim mrežnim stranicama knjižnica za djecu i mlade, zamijetili smo da su stranice bogate informacijama za djecu, roditelje i mlade. Nude korisne savjete te pomoć pri školskim zadacima za djecu i mlade te kome se obratiti ako ih muče problemi.

Knjižničari ne mogu utjecati na percepciju i utiske koje će knjige i internetske stranice ostaviti na mlade osobe, ali ih mogu usmjeriti i educirati.

Zaključak

Bitna karakteristika novog doba je *demokratizacija zabave*¹⁰⁷. „Umjesto kina u kojem se prikazuje jedan film na tjedan i jeftinih magazina, imamo multipleks kina s dvadeset jednom dvoranom, više magazina no što se moglo i zamisliti u doba magazina od drvenjače, televizije s dvjesto kanala, mobilne telefone, elektroničke i digitalne igrice, studija za kućnu zabavu, DVD-ove i CD-ove, te internet i web.“¹⁰⁸ Sada imamo i MP3 (premda ni on više nije moderan), već mnogobrojne aplikacije na mobitelu, koje nude široku lepezu uređivanja slika, slušanje i besplatno „skidanje“ glazbe, Microsoft Officea na mobitelu, raznih igri i dr.

U radu smo vidjeli kako je sve to utjecalo na djecu i mlade u pogledu njihove pismenosti i izražavanja. Upravo ta dostupnost svega, mnogi će reći, stvara mentalnu neaktivnost, dok drugi stručnjaci smatraju da su današnja djeca mnogo pametnija i naprednija u odnosu na prijašnje generacije. Ne možemo sa sigurnošću reći što je od te dvije tvrdnje istinito, ali znamo da čitanje u mladim osoba razvija međuljudske i kulturne kompetencije, uspostavlja i osnažuje društvene interakcije, razvija kritičko razmišljanje, obogaćuje rječnik osobe i dr.

Knjižničari ne mogu utjecati na percepciju i utiske koji će knjige i mrežne stranice ostaviti na mlade, ali ih mogu usmjeriti i educirati. Knjižnica kao mjesto pruža mladima socijalnu interakciju i druženje koje internet i društvene mreže ne mogu zamijeniti. Sloboda izbora knjiga koju nude knjižničari, omogućuje stvaranje vrijednosti te njegovanje pismenosti. Razvijanje dobrog, pozitivnog osjećaja o samome sebi, uvjet je stjecanja spoznajnih vještina. Knjige te, općenito govoreći, tiskana građa pruža *kontekst narativnog* koje računalo ne

¹⁰⁷ Pojam koristi Michael Gorman. *Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2006., str. 46.

¹⁰⁸ Nav. dj., str. 46.

može nadomjestiti, međutim treba iskoristiti grafičke i animacijske mogućnosti računala, koje tiskani medij nema u tolikoj mjeri, te upoznati roditelje, djecu i mlade s opasnostima i dobrobitima interneta, mrežnih stranica i društvenih mreža. U radu s djecom i mladima, iznimno je važna komunikacija koja se temelji na poštivanju pojedinca. Mladi ljudi izrazito su kreativni te nositelji promjena, stoga ih treba uključiti u različite aktivnosti i dati im riječ da izraze svoje mišljenje. Seneka je rekao; *kad poučavamo druge, učimo i sami*. Učenje nikada ne završava jer *tko je završio učenje, završio je i rasti*¹⁰⁹.

¹⁰⁹ Ruska poslovice, nepoznatog autora.

Sažetak

Cilj ovoga rada bio je prikazati koji su izazovi knjižničara u odnosu na moderno doba prema djeci i mladima; kako im se može pomoći da bi znali dobro koristiti internet – kvalitetne mrežne stranice, društvene mreže i sve ostalo što zanima mlade generacije.

Knjižničari svakako moraju poticati čitanje, a to se može postići upravo stvaranjem zanimljivih i korisnih mrežnih stranica za djecu i mlade koje će ih zainteresirati za različite sadržaje, programe i usluge koje knjižnica nudi, čitanje knjiga koje će njima biti zanimljive i primjerene uzrastu te odgovaranjem na brojna pitanja koja ih muče, a nemaju se kome obratiti.

U radu su navedeni primjeri nekih kvalitetnih mrežnih i Facebook stranica knjižnica u Hrvatskoj te u svijetu, s detaljnim pregledom njihova sadržaja.

Ključne riječi

Ključne riječi: djeca, mladi, knjižničari, informacijska i informatička pismenost, informacije, cjeloživotno učenje, Facebook, mrežne stranice za djecu i mlade, sigurnost na internetu, lektira, mediji.

LITERATURA

1. Anić, Vladimir, Goldstein, Ivo. *Rječnik stranih riječi*. Zagreb: Novi liber, 2004.
2. Brunac, Dajana. *Smjernice za knjižnične usluge za mladež*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009, str. 135-142. URL:
<http://hrcak.srce.hr/82968>
3. Brunac, Dajana, Tibljaš, Verena. *Internet i knjižnične usluge za djecu – preporuke IFLA-e i Europske unije*
www.hkdrustvo.hr/datoteke/1062
4. Crnković, Milan, Težak, Dubravka. *Povijest hrvatske dječje književnosti: od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje, 2002.
5. Čačko, Peter. *Slikovnica, njezina definicija i funkcije. // Kakva je knjiga slikovnica – zbornik / uredila Ranka Javor*. Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2000.
6. Čerepinko, Darijo. *Komunikologija: Kratki pregled najvažnijih teorija, pojmova i principa*. Varaždin: Veleučilište u Varaždinu, 2012.
7. Čunović, Kristina. *Uloga knjižničara u poticanju čitanja u virtualnom okruženju*, Virovitica, 2014. URL:
http://www.knjiznicari.hr/UDK02/images/4/4a/Uloga_knji%C5%BEeni%C4%8Dara_u_poticanju_%C4%8Ditanja_u_virtualnom_okru%C5%BEenju.pdf
8. Das, Lourense. *Slobodan pristup informacijama: 7. i 8. okrugli stol*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.
9. Gorman, Michael. *Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2006.

10. Higin, I., Sjuzan. *Javne biblioteke i službe za mlade*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2009.

11. Kocić, Emanuela, Uloga narodnih knjižnica u poticanju čitanja kod mladih: diplomski rad URL:

<https://repository.ffri.uniri.hr/islandora/object/ffri:177>

12. Kunczik, Michael, Zipfel, Astrid. *Uvod u publicističku znanost i komunikologiju*. Zagreb: Zaklada Friedrich Ebert, 1998.

13. Martinović, Ivana. *Korisni izvori za djecu i mlade na internetu: elektronička zbirka u knjižnici*. // *Novi mediji u dječjim knjižnicama - zbornik radova* / uredila Dunja Holcer. Sisak: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008.

14. Peti-Stantić, Anita, Stantić, Mirta. *Užitak čitanja: intelektualna razbibriga i/ili intelektualna potreba*. // *Čitanje – obaveza ili užitak* / uredila Ranka Javor, Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2009.

15. Peroš, Ivan, Čitateljski interesi i navike mladih u digitalnom dobu kao polazište za usluge narodnih knjižnica: diplomski rad URL:

<https://repozitorij.unizd.hr/islandora/object/unizd%3A151>

16. Prensky, Marc. Digitalni urođenici, digitalni pridošlice, 12. 2005. URL: <http://edupoint.carnet.hr/casopis/40/clanci/3.html>

17. Ribičić, Grozdana. *Utjecaj novih medija na tinejdžersku pismenost*. // *Novi mediji u dječjim knjižnicama - zbornik radova* / uredila Dunja Holcer. Sisak: Narodna knjižnica i čitaonica Sisak, 2008.

18. *Smjernice za knjižnične usluge za djecu* / [priredila] IFLA, Sekcija knjižnica za djecu i mladež ; [s engleskog prevela Irena Kranjec] ; [stručna redakcija prijevoda Ivanka Stričević]

19. *Sensa*, ur. Vrtar, Izabela, listopad 2014., br. 82, str. 44.

20. Stričević, Ivanka, IFLA-ine Smjernice za knjižnične usluge za mladež, Zagreb. 2009. URL:

www.hkdrustvo.hr/datoteke/596

21. Stričević, Ivanka. *Slobodan pristup informacijama za djecu i mladež – granice odgovornosti. // Slobodan pristup informacijama u službi kulturnog razvitka - zbornik radova / uredile Alemka Belam-Simić, Aleksandra Horvat, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2002.*

22. Stričević, Ivanka. *Informacije potrebne mladima za osobni razvoj. // Slobodan pristup informacijama: 7. i 8. okrugli stol – zbornik radova / uredile Aleksandra Horvat, Loris Bučević Sanvincenti, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2009.*

23. Stričević, Ivanka, Srećko Jelušić. *Knjižnične usluge za mlade: modeli i koncepti, Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 2010.*

[www.hkdrustvo.hr/datoteke/827/vbh/God.53\(2010\),br.1](http://www.hkdrustvo.hr/datoteke/827/vbh/God.53(2010),br.1)

24. Stropnik, Alka. *Knjižnica za nove generacije: virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.*

25. Zović, Irides. *Glas za Facebook: Društvene mreže kao medij komunikacije. // Slobodan pristup informacijama: 12. okrugli stol / uredile Ana Barbarić, Dorja Mučnjak, Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.*

Mrežni izvori:

<https://dallaslibrary2.org/>

<http://en.childrenslibrary.org/>

<https://www.facebook.com>

www.gkr.hr

www.kgz.hr/

<http://sfpl.org/index.php?pg=0000025301>